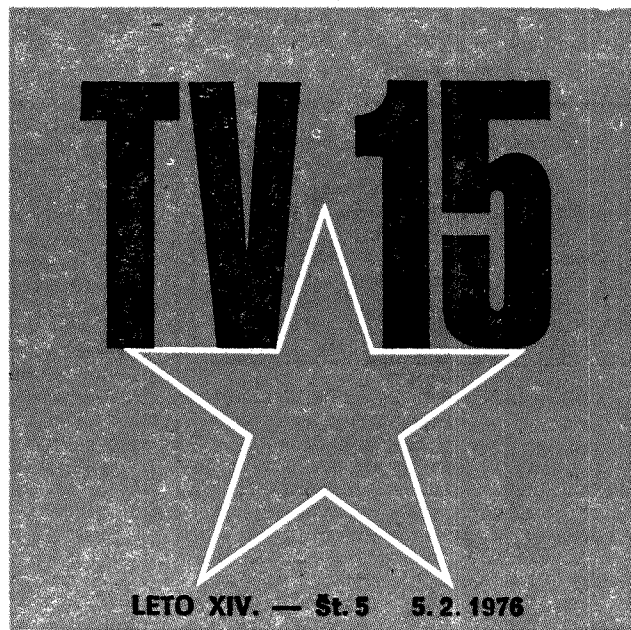

Najlepše in najzgovornejše potrdilo Prešernovega izročila je proglasitev 8. februarja za naš kulturni praznik, ki naj potrjuje enotnost slovenskega kulturnega prostora, zavest o pripadnosti narodu. Uredništvo našega časnika se bo temu kulturnemu prazniku oddolžilo z vrsto zapisov uglednih kulturnopoličnih delavcev, ki smo jih začeli objavljati v današnji številki. Tako bomo lahko preverjali, kako se obrača naša kulturna dedščina in kako se uresničuje njen poziv, še kako prisoten v našem narodnoosvobodilnem boju.

REVOLUCIJA NI MIRNO ŽIVLJENJE

Ze dolgo je slišati občasne špekulacije o tem, kaj bo v Jugoslaviji za menoj. To do neke mere tudi zato, ker tisti, ki se s tem ukvarjajo, sploh ne razumejo in ne poznajo našega družbenega sistema, njegove organizacijske sestave in idejnopolitične usmeritve. Kot veste, imamo kolektivno vodstvo tako v federaciji kot v republikah. Predsedstvo Jugoslavije pod vodstvom predsednika in podpredsednika, ki sta funkciji podvrženi rotaciji, že več let v praksi deluje in to se je pokazalo kot zelo učinkovito in dobro. Potemtakem lahko odidem kadarkoli in nič se ne bo spremenilo.

Ce imam, kot pravite, tolikšen ugled v svetu, potem to vsekakor ni samo moja zasluga, temveč predvsem zasluga mojih

borcev med vojno, zasluga moje partije, ki jo vodim že mnogo let in zasluga naših narodov, ki so mi doslej vedno tudi v najhujših trenutkih dali svoje popolno zaupanje. Razume se, da je to zame velika čast — pa tudi veliko breme. To so obveznosti do države, pa tudi navzven do sveta...

Zveza komunistov je zdaj na poti, da postane tisto, kar mora biti in kar je bila nekoč. 21. seja in pismo sta močno mobilizirala in spodbudila aktivnost komunistov tako v notranjem utrjevanju partijskih vrst kot v politični in ideološki krepitvi članov ZKJ. Marksizem smo vrnili v šole. Seveda nisem zadovoljen s tistim, kar je doslej oseženo, saj imamo še člane, za katere ni mogoče reči, da so komunisti in da je prostor zanje v tej organizaciji. Poleg tega je še veliko nediscipline pri zvajanju odločitev in sklepov. Počasi izvajamo ali celo kršimo sklepe 10. kongresa. Proti vsem tem in

podobnim pojavom moramo še ostreje ukrepati — tudi z izključitvijo iz ZK. Ne bi mogli reči, da je ZK razvila dovolj močno politično in ideološko otenzivo. Samo delno je uspela sprožiti nekatere procese. Pred nami je torej še bolj zahtevni boj za hitrejšo in načrtnejšo odpravljanje nakopičenih problemov tako v ZK kot v življenju sploh. Tudi s stopnjo ideoloških kadrov še ne moremo biti povsem zadovoljni, je opozoril predsednik Tito.

Zdi se, da v vsakdanji praksi prepočasi popravljamo napake. To je pripomba, ki jo je slišati od številnih ljudi. Zelo dobro ugotavljamo, kaj ni dobro. toda pogosto pri tem tudi ostanemo. Poleg tega so močni odpori birokratskih in raznih drugih sil, ki se zelo prefinjeno skrivajo za lepimi besedami in frazami o socialističnem, samoupravljanju, v resnici pa preprečujejo učinkovitejšo akcijo in se upirajo. Takšnih je precej tudi v partiji.

ZK ne more z neakšno čarovnijo enkrat odstraniti vse take ljudi. To terja vztrajno delo in veliko potrpežljivost, saj moramo paziti, kdo in iz kakšnih vzrokov česa ni razumel ali pa noče razumeti. Na to moramo računati, saj je veliko takih, ki bodo potem, ko jim bodo stvari pojasnjene in ko bomo pokazali potrpežljivost, postali dobri komunisti. So pa tudi taki, ki se do smrti ne bodo spremenili.

(Iz pogovora predsednika republike JOSIPA BROZA-TITA s časnikarko zagrebškega Vjesnika Daro Janeković, objavljenega 2. februarja 1976)

KULTURNI PRAZNIK

Slovenski kulturni praznik ob obletnici smrti največjega slovenskega pesnika dr. Francea Prešerna, ki ga na Gorenjskem proslavljajo vsako leto v drugi občini, bodo letos počastili na osrednji gorenjski svečanosti v radovljjski občini.

Proslava bo v petek, 6. februarja ob 18. uri v festivalni dvorani na Bledu. Ob tej priložnosti bodo kot vsako leto podelili Prešernove na-

grade gorenjskih občin najzaslužnejšim kulturnim delavcem in skupinam za njihove ustvarjalne in organizatorske zasluge na področju kulture.

Na predvečer Prešernovega dne, v soboto, 7. februarja bo Prešernova proslava tudi v Radovljici. Ob 18. uri bo v dvorani radovljjske graščine koncert domačega komornega zbora A. T. Linhart in ženskega okteta Svoboda Zirovnica ob sodelovanju recitatorske skupine osnovne organizacije ZSMS Radovljica. Na slovesnosti bodo v dvorani otvorili razstavo slik likovne amaterske skupine LIKOR, ki uspešno že več let deluje pri ZKPO Radovljica. Dolgoletnim članom pevskega zbora bodo ob tej priložnosti podelili več Gallusovih značk, s katerimi jih je odlikovala ZKPO Slovenije. Ob 19. uri se bo slovesnost nadaljevala v prenovljenih prostorih šivčeve hiše v starem delu Radovljice, kjer bodo svečano odprli umetniško razstavo 11 članov DSLUS iz radovljjske občine. Na otvoritvi bo nastopil solist s flavto Andrej Arnold ob spremljavi prof. Egija Gašperšiča.

UTRINKI IN ODMEVI

Pobrateno mesto Sainte Marie aux Mines

Neko nedeljo sem se odpravil na izlet v osrčje francoskih Vogeov. Prispel sem v odmaknjeno in tesno dolino. Cisto drugačni so Vogezi kot na oni strani, ki je zaradi sončne lege posejana z vinogradi in bogatimi naselji. Mnoge njive so neobdelane in strehe na številnih kmečkih domovih so razmajane. Pred seboj sem zagledal mestece, ki naj bi imelo po moji presoji kakih pet tisoč prebivalcev. Iz zemljevida sem razbral, da je to Sainte Marie aux Mines. Od kod neki mi to ime zveni kot znano? Po imenu sodeč, bi dejal, da je povezano z rudarstvom.

Na samem začetku mesta pa mi je napis takoj pojasnil, kje sem že prebral to ime. Poleg imena kraja je namreč pisalo »Mesto, ki je pobrateno s Tržičem (Jugoslavija)«. Zdaj sem se spomnil, da sem na samem robu našega Tržiča prebral ime ulice Sainte Marie aux Mines. Tudi tu sem potem našel Slovenski trg in pa lep spomenik jugoslovanskim internirancem. Prvega domačina, ki sem ga srečal na cesti, sem nato povprašal, kaj in kako je s tem Tržičem. Prijetno sem bil presenečen, ko mi je pojasnil, da je Tržič jugoslovansko mesto, kjer so v njegovi bližini gradili francoski rojaki velik predor, podobno pa so v njihovem mestu gradili predor jugoslovanski interniranci. Marsikdo se ni vrnil domov ne od tam, ne od tukaj. Prejšnja leta so se bolj pogosto obiskovali, zadnja leta pa je stikov bolj malo; kaže — tako je dejal moj sobesednik — da je na obeh straneh zmanjkalo denarja. Ne vem, kako je z zadevo okoli obiskov, videz Sainte Marie aux Mines pa je pričal, da se tudi tod ukvarjajo s podobnimi komunalnimi, stanovanjskimi, gospodarskimi in drugimi težavami kot se ukvarjamo pri nas. Nekoč rudarsko mesto (tu so kopali srebro, pri našem Tržiču pa živo srebro) se je kasneje preusmerilo v tekstilno industrijo, ki pa jo pretresa hude težave. Ogledal sem si potem še vhod v predor. Prej je vodila skozenj železniška proga, ki pa so jo pred časom ukinili zaradi

nerentabilnosti, končno so se odločili in predor razširili za cestni promet. Predor pa ni majhen, saj je dolg kar 6 km. Otvoritev novega predora, ki naj bi Sainte Marie aux Mines odprl nove razvojne možnosti, pa bo v februarju letos. Če bodo na otvoritvi tudi Tržičani, pa mi ljudje niso znali povedati.

Kar prijeto mi je bilo pri srcu, ko sem se v tujem svetu srečal s koščkom domovine. Posebno pa me je razveselilo, da tu ljudje nekaj vedo o nas. Ali je pri nas tudi tako? Ne spominjam se, morda se motim — bodi mi oproščeno — da bi prebral podoben napis o pobratimstvu na pristopih v naš Tržič. Tudi ne bi znal odgovoriti, kaj bi mi povedali o Sainte Marie aux Mines sami Tržičani. Vendar pri tem ne mislim samo na obe mesti. Nasploh bi bilo prav, če bi tudi pri nas posnemali francoski zgled: vsako pobrateno mesto — in teh ni ravno malo — naj bi na glavnih pristopih poleg običajnih napisov o imenu kraja še zapisalo, s kom je pobrateno. Takšni napisi nedvomno utrjujejo medsebojne vezi, pričajo pa tudi o naši povezanosti s svetom, tako v preteklosti kot v sedanjosti. Koliko tisočev mimoidočih oziroma mimovozečih v Sainte Marie aux Mines prvič prebere ime našega Tržiča, marsikdo pa o tem tudi kaj povpraša. Pobudo za takšne napise pa bi pri mestnih očetih prav lahko in upravičeno dala organizacija Zveze borcev, saj so se medsebojni stiki večinoma skovali v protifašistični vojni. Generacije minevajo, takšna pobratimstva in povezanosti pa bi morala ostati v dediščini prihajajočim. Nepomembna »investicija« bo prav gotovo zelo, zelo dobro plačana.

MILAN CIGLAR, začasno Freiburg i. Br.

Petdeset let »Komunista«

Na zaključni proslavi ob petdesetletnici izhajanja Komunista, ki je bila minulo soboto v Trbovljah, je govoril sekretar v Izvršnem komiteju CK ZKJ Todo Kurtović. V svojem govoru je poudaril velike pozitivne spremembe, ki so bile storjene v tej založniški hiši, posebej še pri časopisu, govoril pa je tudi o aktualnih problemih komunistov. Za plodno delo v jubilejnem letu je Stane Dolanc izročil uredniku slovenske izdaje Komunista Vlastku Krivokapiču posebno listino.

Strahovlada in začetek konca

Argentina je v razkroju. Isabeli Peron se majojo tla pod nogami. Na dnevnem redu so spopadi oblasti z delavci in levico. Vojska, policija in fašistične organizacije izvajajo svoje akcije, ki niti najmanj niso v skladu z argentinskimi zakoni, toda predsednica se naslanja nanje, samo da bi se obdržala na oblasti.

Vladavini Isabelite Peron so šteti dnevi. Vesti, ki prihajajo zadnje čase iz Argentine, govorijo o represalijah in o mučenju jetnikov. Zelo je verjetno, da bo to sprožilo zadnji udarec vladavini, ki po Peronovi smrti ni znala vzburiti zaupanja v množicah in ki se poslužuje ustrahovanja, da bi se obdržala na oblasti. Med nedavnim zasedanjem Ruselovega mednarodnega sodišča v Rimu so priče z dokazi obtožile oblastnike v Buenos Airesu, da uporabljajo v vsakdanji praksi metode, ki so vredne samo fašističnih diktatorjev kot so Pinochet, Geisel in Bordaberry. Navzoči časniki so se utegnili pogovoriti s pričami tudi zunaj sodišča. Ljudje so opisali nove metode vladanja, ki jih je uvedla

Peronova. Brez pomislekov se poslužuje vse bolj fašistično usmerjene vojske, policije in zloglasnih tolp AAA, ki jih podpira tudi reakcionarna desnica, da bi povzročila v državi čim več zmede.

Policijske metode mučenja nasprotnikov režima so se uveljavile tudi v vojski. Neobzdrano nasilje se je začelo v Tucumanu na severozahodu. Sprožile so ga zvezna in lokalna policija ter vojska, zdaj pa je zajelo že vso državo. Zelo zgovoren primer se je zgodil 24. decembra lani v Montechingolu, delavskem predmestju Buenos Airesa. Pod pretvezo, da gre za protinapad na ERP (revolucionarna ljudska vojska), so policisti in vojaki pobili sto prebivalcev, ki so bili povsem nedolžni. Oboroženi divjaki so aretirali sto oseb, ki so jih srečali na cesti. Naložili so jih na tovornjake, jih odpeljali ven na polje, jim odsekali roke, da jih ne bi mogli spoznati, jih pobili in zakopali v skupen grob velikosti 5 x 5 metrov, ki so ga pripravili z buldozerom.

Priče v Rimu so pripovedovale, da se je zapiranje, mučenje in klanje začelo že dosti prej, toda okrepilo se je po »caudillovi«, tj. Peronovi smrti. Od 25. maja 1973, ko je prišel na oblast predsednik Campora, do oktobra 1975 je bilo po približnih

ZUNAJ NASIH MEJA

ocenah podvrženo mučenju najmanj 4200 političnih zapornikov, ki jih je zatem umrlo približno 700. V istem obdobju so samo v omenjeni pokrajini Tucuman odkrili 58 neidentificiranih trupel. Od lanskega oktobra dalje ni več na razpolago točnejših podatkov o številu političnih jetnikov. Iz uradnih podatkov ne more biti razvidno, koliko ljudi na skrivaj pobijejo tisti, ki so plačani za vzdrževanje reda in zakonitosti. Policija in vojska računata s tem, da jima je v razglašenem izrednem stanju dovoljeno vse; med racijami in hajkami na levičarje je pač dovoljeno marsikaj.

Značilno za politično privrženost mučiteljev so tudi njihove metode. Sile javne varnosti v Argentini uporabljajo načine mučenja, ki so jih poznali evropski fašisti pa

tudi policija v Čilu in Braziliji. Priča Diana Guastavino je v Rimu pripovedovala o »podmornici«. Pri tem žrtve potapljaajo v vodo, dokler se ne zaduši. Pripadniki argentinske tajne policije ne priznavaajo niti ženskam. Priča Stella Gorategud je opisala, kakšen je način mučenja žensk z električnim tokom. Posilstva, grožnje s smrtjo sorodnikom, žareče železo in podobno so vsakdanja praksa varnostnih organov.

Politika nasilja in zatiranja tudi Argentini ne bo zagotovila miru. Vojska je tako kot vladajoči razred razdeljena na dva tabora: eni so za rešitev čilenskega tipa, tj. za uvedbo čistega fašizma, drugi pa bi radi videli, da bi vojska ostala ob strani in da bo rešitev prišla pač od kjerkoli. Vlada se zaveda, da se brez nasilja ne more obdržati.

P. V.

V Španiji gre še po starem

Iz dneva v dan je v Španiji več ljudi, ki jim postaja jasno, da prehod v nove čase ne bo dovolj hiter in da bodo potrebne bolj temeljite spremembe. Tudi novega režima se ne bodo rešili brez boja ali vsaj brez volitev, ki bi spodbesle frankistično desnico. Kralj se boji tako stare garde kot predstavnikov novega časa: spodnesejo ga lahko eni ali drugi. Opazovalci pravijo, da je že poskusil odstraniti Navarro, pa se mu je postavil po robu »bunkers«, kot pravijo Madridčani skrajni desnici. Juan Carlos je svetu kraljevine predložil več osebnosti, izmed katerih bi ena nadomestila starega ministrskega predsednika. Toda v svetu je šestnajst ljudi in deset jih mora biti, da neki predlog obvelja. Bilo jih je le osem, zagrizenih falangistov, in Arrias Navarro je ostal na čelu vlade. Franco je temeljito preučil, kako ohraniti pri življenju fašistični režim, ko bo njega samega konec. Francovo oporoko je napisal Navarro. Uvod v špansko monarhijo pred-

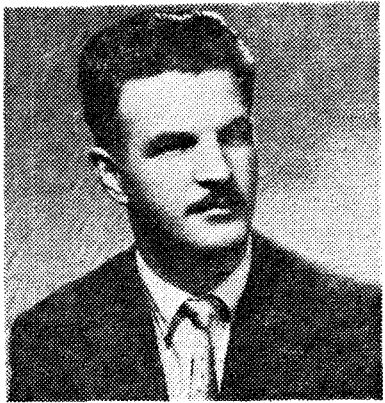
stavlja torej mož, ki je bil na čelu zadnje vlade starega režima. Navarro je bil med državljansko vojno »krvnik Malage«, kjer je kot frankistični guverner neusmiljeno podpisoval smrtnne obsodbe.

Kralj pa je bil tudi tisti, ki je zahteval, da Fernandez-Miranda postane predsednik skupščine, imenovane cortes. Po poklicu je pravnik in dolga leta je bil univerzitetni profesor. On je ideolog frankizma iz prehodnega obdobja, tj. iz časa, ko so predstavniki tehnokracije kot prvi slekli modre srajce in se preoblekli v civilne obleke, pri tem pa so se trudili, da bi falangizem pognal močnejše korenine med mladim rod.

Pri takšnih ljudeh pač ni pričakovati obnove demokracije. Samo splošna stavka bi utegnila nevarneje razmisliti temelje sedanjega režima. Šele v tem primeru bi se Španija otresla strahu in ugotovila, če je v fašizmu še toliko moči, da bi ji preprečil nadaljevanje poti k napredku. P. V.

Pogled na Seul, glavo mesta Južne Koreje. — Ko je bilo konec vojne v Vietnamu, smo menili, da bo v Aziji nekaj časa vladal mir. Vojna nevarnost pa je zdaj našla novo žarišče. Vlada diktatorja Parka v Južni Koreji ustvarja nenehno napetost in ogroža svojo severno sosedo. V tej državi je 42.000 ameriških vojakov, ki so na razpolago za kakršnekoli intervencije na azijskih tleh. Na ameriški predlog bodo v Seulu ustanovili poseben korpus za državno obrambo, ki bo štel 1.400.000 mladincev. Sedanja vojska ima 600.000 mož.

Mnenje o delovanju delegatskega sistema v občini Cerknica je dal tovariš Jože Telič, predsednik občinskega odbora ZB NOV Cerknica, ki je poleg tega še član zbora delegatov v krajevni skupnosti, član družbenopolitičnega zbora občinske skupščine, član sveta za ljudsko obrambo v občini, član predsedstva občinske konference SZDL in še član nekaterih drugih organizacij.

1. Na katerih relacijah ZB NOV vzpostavlja delegatske odnose in preko svojih delegatov sodeluje pri funkcioniranju novih skupščinskih odnosov?

Delegatski sistem, ki ga uveljavljamo, prinaša tudi v cerkniški občini novo kvaliteto in nove razsežnosti. Kot drugod se tudi pri nas pojavljajo določeni problemi, ki bi jih lahko označili kot neutečenost. Problemi so na kratko naslednji:

— še vedno je premajhen pretok obojestranskih informacij,

— družbenopolitični zbor deluje preveč zaprto in se premalo uveljavlja delegatska funkcija organov družbenopolitičnih organizacij,

— nekatere delegacije pošiljajo na zasedanja večkrat iste delegate,

— določen problem predstavljajo splošne delegacije za SIS, ki so preobremenjene (preveč različnih področij), zato bomo morali razmisliti o ustanovitvi posebnih delegacij za SIS,

— gradivo za delegate je zelo obsežno in večkrat tudi pretežno oziroma nerazumljivo napisano.

Povedati moram, da so borci kot delegati množično in aktivno vključeni v družbenopolitično dogajanje in to od aktivnosti v vaških skupnostih preko delegacij v sedmih krajevnih skupnostih, družbenopolitičnih organizacij, delegacij v družbenopolitični skupnosti do SIS. Posebej naj omenim še vključevanje borcev na področju ljudskega odpora in družbene samozasčite. Vedno in povsod nastopajo konstruktivno, prizadeto in odločno proti vsem tistim, ki bi poskušali ali pa poskušajo zavirati naš samoupravni družbeni razvoj in delegatski sistem.

2. S katerimi posebnostmi se ZB NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Borci v občini si preko svojih delegatov prizadevajo vplivati na reševanje tudi tistih problemov, ki jih v preteklosti nismo zmogli, saj so bili vsi napori usmerjeni v razvoj gospodarstva. Več smo začeli vlagati v osnovnošolske objekte in telovadnice, denar pa smo zbrali s samopriskevkom. Organizirano in z zelo veliko mero poslušnosti za solidarnost smo v zadnjem času začeli pospeševati razvoj manj razvitih krajevnih skupnosti v občini kot so Nova vas na Bloški planoti, Cajnarja-Zilce in Begunje. Povedati moram, da od vseh članov ZB NOV v občini še vedno aktivno deluje v raznih delegacijah in odborih ena četrtina članov, kar predstavlja okrog štiristo-dvajset ljudi, ki dajejo svoja mnenja o nalogah in usmeritvi naše družbenopolitične skupnosti.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Že sedaj lahko rečem, da smo z novimi delegatskimi odnosi dosegli več reda in delovne discipline, nergaštvo in demagogija sta skoraj izginila. Obveščenost je boljša, zato je tudi objektivnost pri obravnavanju problemov večja. Pristavi pa moram, da so občani še večkrat preslabo obveščeni.

M. V.

S seje predsedstva ZB NOV Slovenije

Minuli ponedeljek je imelo predsedstvo ZB NOV Slovenije svojo sejo, na kateri so predlagali delo tega organa od zadnje seje do danes ter načrt dela v prihodnje.

Sejo je vodil predsednik ZB NOV Slovenije tovariš Janko Rudolf. V uvodnem govoru je poudaril, da je od maja leta 1973, ko je bila skupščina ZB NOV Slovenije, do danes minila dobra polovica mandatnega obdobja. V tem času je bil deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije, sedmi kongres ZB NOV Slovenije ter vsi republiški in pokrajinski partijski kongresi, ki so vplivali tudi na politiko ZB NOV Slovenije in tudi Slovenije. V tem času je bila torej utrjena takšna pot in vloga ZK, ki je potrebna za razvoj in utrjevanje socialističnih družbenih odnosov.

Borci, organizirani v ZB NOV, niso nikoli izgubili zaupanja v politiko Zveze komunistov, tudi ne takrat, ko so posamezni pojavi kazali težnje po nacionalizmu, etizmu in drugih podobnih pojavih, saj je Zveza komunistov dokazala, da je sposobna prebroditi tudi kritična obdobja. Borci so takšna prizadevanja komunistov vedno odločno podpirali, čeprav je včasih tudi v njihovih vrstah prišlo do demoralizacije posameznikov. Zveza združenj borcev se ne more sprijazniti s tem, da so nekateri posamezniki prenehali aktivno delovati prav v času, ko se je ZB NOV uveljavila kot družbenopolitična organizacija. V obdobju od zadnje skupščine ZB NOV Slovenije maja 1973, leta je bila v Jugoslaviji uvedena tudi specifično jugoslovanska novost — delegatski sistem. Tovariš Rudolf je poudaril, da so se člani ZB NOV Slovenije tudi na tem področju aktivno vključili, zato so delegatski odnosi zaživel tako na ravni občin kot republike, čeprav še vedno ne moremo zatajiti nekaterih začetnih težav, predvsem v prilagajanju organizacij zveze borcev celotnemu delegatskemu sistemu. Tu je mišljeno predvsem to, da bi tudi v borčevskih organizacijah prišla do izraza predvsem baza, v čemer je bistvo delegatskega sistema. V nadaljevanju je tovariš Rudolf poudaril, da morajo borčevske organizacije čim tesneje sodelovati s SZDL kot najširšo fronto samoupravnega socialističnega sistema in poiskati takšno obliko sodelovanja, kjer se bo pokazalo tudi neprestano delovanje zveze borcev.

Prva točka dnevnega reda je bila razprava o predlogu poročila o delu republiškega odbora ZB NOV Slovenije v času od četrte redne skupščine ZB NOV Slovenije do konca leta 1975. Prvi je v razpravi sodeloval tovariš Košir. Poudaril je, da se spreminjena politika ZB NOV, ki je svoje delo usmerila predvsem v družbenopolitično dejavnost, pozna tudi na tem, zato bi bilo prav, da bi s takšno usmeritvijo dela tudi nadaljevali. V preteklosti so se borci zanimali predvsem za socialna vprašanja, danes pa aktivno sodelujejo v družbenopolitičnem delu ter zavzemajo mnoga pozitivna stališča. S tem, ko borci vključujemo v družbenopolitično delo, jim dajemo čuti, da so v naši družbi še vedno prisotni in potrebni. Takšen občutek je še posebej pomemben na področju ljudskega odpora, kjer ima zveza borcev še veliko dela.

Tovariš Košir je v diskusiji posegel tudi na področje spomeniškega varstva in povedal, da smo za spomenike revolucije premalo skrbeli. Danes ne kaže odkrivati in postavljati novih spomenikov in spominskih obeležij, ampak moramo za že obstoječe bolj skrbeti. Do sedaj se je največkrat zgodilo, da so borci nek spomenik postavili, skrb za njegovo urejenost pa je bila tako majhna, da marsikateri spomenik ni v ponos niti borcem niti ne celotni družbi. Če za nek spomenik ne moremo skrbeti, je bolje, da ga niti ne postavimo, je zaključil tovariš Košir.

Naslednja se je k diskusiji ogasila tovarišica Lidija Šentjura in menila, da poročilo o delu borcev v preteklem obdobju daje celovit pregled aktivnosti, premalo pa je bilo narejeno na področju spomeniškega varstva. Že pred časom je bila v zvezi borcev sprožena zamisel, da bi ustanovili posebno samoupravno interesno skupnost za ohranjanje spomenikov revolucije in delavskega gibanja, vendar še do danes tega ni. Le tako bi lahko strokovno uredili vzdrževanje in negovanje omenjenih spomenikov, ki doslej marsikje ni niti pravno urejeno. Tovarišica Šentjura je nadalje menila, da jo moti veliko število borcev in celo spomeničarjev, ki niso vključeni v zvezo komunistov. Poudarila je, da bi morali s temi ljudmi ne samo komunisti na terenu, ampak tudi borci, pripraviti razgo-

vore, na katerih bi ugotovili vzroke takšnih odločitev.

Naslednji je v diskusiji sodeloval tovariš Janez Hribar iz Maribora. Najprej je povedal, da je borčevska organizacija zadnji dve leti naredila velik korak naprej. Pred tem obdobjem so borci obravnavali večinoma finančno plat, kjer pa so dobili dobro politično vodstvo, so začeli obravnavati tudi družbenopolitične probleme. To pomeni, da je delovanje borčevskih organizacij odvisno tudi od politike kadrovanja oziroma njihovega vodstva. Prav v politiki kadrovanja je opaziti velike spremembe, saj so se pred nedavnim večino sposobnih in aktivnih borcev potegnile druge organizacije (ZK, SZDL), odkar pa so v teh prevzeli vodstvo mlajši člani, so borci spet začeli delovati v borčevskih organizacijah. Seveda morajo borci ostati še naprej aktivni, vendar njihova angažiranost ne sme biti pretirana.

Tovariš Sergej Vošnjak je podprl predlog tovarišice Šentjura o ustanovitvi posebne samoupravne interesne skupnosti za varstvo in negovanje spomenikov revolucije in delavskega gibanja, ker je k varstvu in vzdrževanju spomenikov treba pritegniti čim več ljudi, saj bodo s tem imeli tudi drugačen odnos do spomenikov in do naše preteklosti sploh. Z zakonodajo, ki je že v veljavi ali je še v pripravi, bo urejena skrb predvsem za večje spomenike, tisoče manjših spomenikov pa ostaja zunaj tega, čeprav so za manjše kraje izredno pomembni.

V nadaljevanju razprave je bilo še večkrat postavljeno vprašanje kadrovske poli-

tike in vprašanje financiranja forumov, ki skrbijo za ohranjanje tradicij naše revolucionarne preteklosti, ki še danes ni urejeno.

Skrb za spomenike revolucije in delavskega gibanja je bila predmet druge točke, v kateri je nekaj uvodnih misli povedal tovariš Pavle Zaucer. Povedal je, da se je v zadnjem času na področju spomeniškega varstva uveljavila novost, ki naj bi bistveno spremenila odnos družbe do teh kulturnih spomenikov. Gre za tako imenovano podružbljanje skrbi za spomenike. Ta oblika skrbi je svojo preizkušnjo že doživela s podpisom družbenega dogovora za varstvo Baze 20, ki je še enkrat dokazal, da za spomenike revolucije niso dolžni skrbeti le borci, ampak celotna družba. Nujno je, je nadaljeval tovariš Zaucer, da republiški in pokrajinski zavodi za spomeniško varstvo čimprej kategorizirajo spomenike, da bomo dobili seznam spomenikov prve stopnje, ki so nacionalnega pomena, pa naj bodo to spomeniki revolucije ali spomeniki revolucije.

V naslednjih točkah dnevnega reda je predsedstvo razpravljalo o ustanovitvi posebnega oddelka muzeja NOV o okupatorskih zaporih in taboriščih, o predlogu pravilnika o počastitvi borcev NOV na pogrebih, o spremembi pravilnika o podeljevanju nagrad vstaje slovenskega naroda ter pregledali predlog predračuna RO ZB NOV Slovenije za leto 1976.

Več o seji in sprejetih sklepih bomo poročali v eni naslednjih števil.

MILAN VOGEL

Delo organizacij ZB Novo mesto

Organizacije ZB v novomeški občini so preteklo leto zaključile s precejšnjimi delovnimi uspehi. O njihovi dejavnosti nam je občinski odbor ZB NOV Novo mesto poslal naslednje poročilo, ki ga zaradi prostorske stiske objavljamo v skrajšani obliki.

Ob pregledu dela posameznih organizacij zveze borcev NOV v občini Novo mesto ugotavljamo naslednje zadovoljive podatke:

V okviru ZB NOV je štirindvajset krajevnih organizacij in dve organizaciji ZVI, v petih krajevnih organizacijah ZB pa so formirane sekcije vojaških invalidov. Pri zadnjem popisu borcev je bilo evidentiranih 3883 članov ZB, od tega 1703 ženske. Od popisa do danes je umrlo 161 članov. Ob popisu je bilo ugotovljeno tudi določeno število tovarišev, ki so bili v času NOV še mladoletni, vendar so pomagali narodnoosvobodilni vojski, ali pa so bili s starši preseljeni ali konfinirani v taborišča, zato imajo moralno pravico, da se vključijo v organizacijo ZB.

Kljub povprečni starosti nad šestdeset let je še veliko borcev politično aktivnih. Poleg udeležencev NOV je med živečimi člani še 314 tistih, ki so bili zaprti v raznih

zaporih, 684 interniranih ali konfiniranih, 103-je so bili na prisilnem delu in izgnanstvu, 11 jih je sodelovalo v tujih odporiških gibanjih, skupaj torej 1112 članov ZB. Status borca pred 9. 9. 1943 ima 1307 članov, po 9. 9. pa 239 članov.

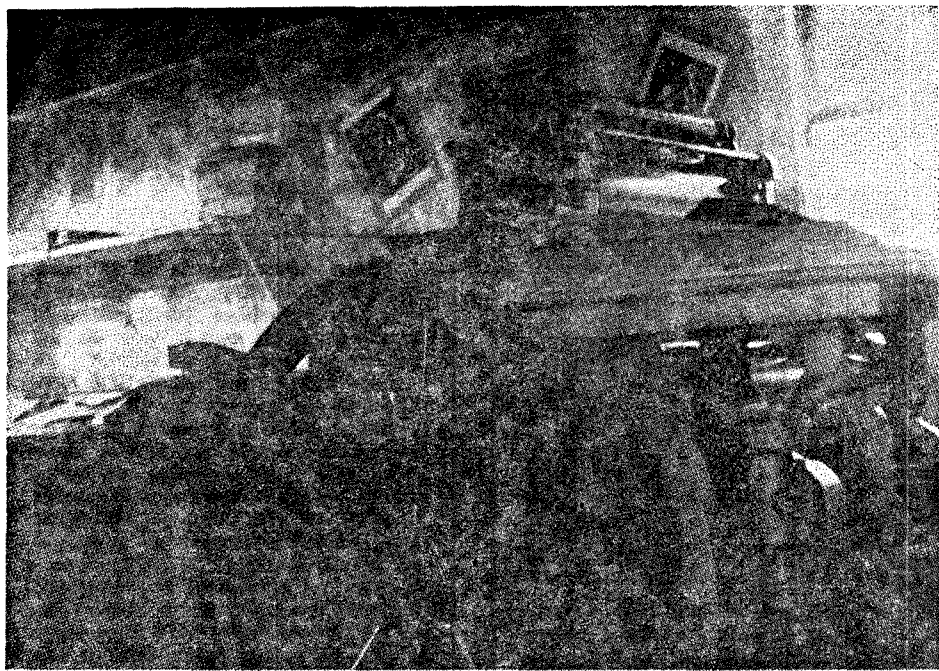
Danes so 403 člani vključeni v ZK, 114 jih je članov sveta krajevnih skupnosti, 97 jih ima funkcije v samoupravnih organih, 84 jih sodeluje v družbenopolitičnih in interesnih skupnostih, 563 pa v raznih odborih družbenopolitičnih organizacij in društev.

Od zadnje razširjene seje ZB NOV je imel občinski odbor eno, predsedstvo pa osem sej ter več sestankov in posvetovanj predvsem o vključevanju borcev v družbenopolitične dejavnosti. Nadalje so govorili o zdravstveni službi, o organizaciji raznih proslav, o priznavalninah, o socialnih in stanovanjskih vprašanjih, o civilnih pogrebih, o delu komisije za ohranjanje in negovanje revolucionarnih tradicij. Razpravljali so tudi o gradnji muzeja NOV, o reorganizaciji krajevnih organizacij ZB in aktivnosti borcev v družbenopolitičnem življenju. V zadnjem času so govorili o čim tesnejšem sodelovanju s predstavniki JLA. V organizacijah so se pripravljali tudi na proslavo občinskega praznika in komemorativne svečanosti ob dnevu mrtvih.

V sredo, 28. januarja je tovariš Janez Dremelj, predsednik republiškega odbora za izgradnjo Doma borcev in mladine v Kumrovcu, podelil priznanja osrednjega odbora za izgradnjo Doma šestnajstim slovenskim družbenopolitičnim delavcem. Ta visoka priznanja so prejeli: Janez Barborič, Jože Brilej, Ljubo Jasnič, Slavko Korbar, Miha Rošak, Tone Kovič, Zdravko Krvin, Andrej Marine, Jože Pacek, France Popit, Mitja Ribičič, Janko Rudolf, Lidija Šentjura, Franc Tavčar, Janez Vipotnik in Beno Zupančič.

TRAGEDIJA V VASI RUDNIK

Partizanska tiskarna

Vas Rudnik pri Radomljah je raztresena po hribovskih pod prostranimi gozdovi Kolovca in šteje le enajst gospodarstev. Narodnoosvobodilno gibanje se je v vasi začelo že takoj po okupaciji. Rudnik je kmalu postal prava partizanska vas. Prvi borci in organizatorji so bili Pavel Ulčar, Stane Palatinus, Albin Vengust, Luka in Rastko Pirš, Tone Sešek in dr. Miha Cunder. Prebivalci so jim zaupali, zato so postavili stalno partizansko zvezo na kmetijah pri Štebetovih, Vlaževniku, Krtu, Vampretu, Kofedronu in pri Anici Kodrin. Pri naštetih so že leta 1942 zdravili ranjene partizane, zbirali pa so tudi orožje, municijo, hrano in razširjali partizansko literaturo. V partizane je odšlo osemnajst vaščanov, drugi pa so delovali doma kot aktivisti. Seveda Nemcem to ni ostalo skrito, zato so začeli ljudi zapirati, Štebetovo, Kofedronovo in Kordinovo družino pa so izselili. Kljub vedno hujšemu terorju se je narodnoosvobodilno gibanje še razširilo.

Organizacija osvobodilne fronte je imela v Volčjem potoku oziroma v Radomljah v opekarniški peči tiskarno, kjer je tiskala partizansko literaturo. Ker tiskarna ni bila več varna, se je okrogli komitej KP Kamnik odločil, da bodo zgradili novo. Postavili so jo v bližini vasi Rudnik ter jo imenovali »Grafika 7«. Za delo v tiskarni so potrebovali najbolj zanesljive ljudi, zato so jih vključili največ prav iz Rudnika. V tiskarni so tiskali na treh strojih in natiskali vsak dan preko dvajsetisoč izvodov raznih poročil in propagandnega materiala. Poleti leta 1944 se je tiskarna preselila v Mokrico v Kamniški Bistrici. Ko so Nemci ponovno zasedli to osvobodeno ozemlje, so se morale partizanske enote spet umakniti v gozdove. Preseliti se je morala tudi tiskarna, zato so se tiskarji in njihovi kurirji sestali z vodstvom okroglega komiteja KP in Oddelkom zaščite naroda Kamnik v bunkerjih pri Rudniku, kjer je bila nekoč tiskarna, da bi se pogovorili o delu v novih razmerah. Prve dni januarja leta 1945 je snežilo. Partizani so puščali sledi, kar je Namcem in domačim izdajalcem še olajšalo zasledovanje. Tako so s pomočjo izdaje odkrili tudi komaj zbrane terenske politične delavce ter jih napadli. Tiskarna v Rudniku je imela tri bunker-

je: za tiskarno, za skladišče in poseben bunker za kurirje. V bunkerju za tiskarno so bili člani okroglega komiteja in oddelka zaščite naroda Kamnik. Nemci so prišli prav na bunker in odprli vrata. Rešiti se ni mogel nihče. Sedem funkcionarjev se je ustrelilo, druge so postrelili Nemci. Le nekaj so jih ujeli.

☆

V bunkerju, kjer je bilo skladišče, so bile same ženske. Tovarišica Marija Avbelj-Nadja, ki se je po srečnem naključju le rešila, se tega strašnega dogodka takole spominja.

»V začetku januarja je bila zelo huda zima, še posebej huda za partizane, saj se je takrat okupator že poražen umikal iz naših krajev in je želel še zadnje moči porabiti za svoje maščevanje. Takratni komisar okroglega komiteja KP Kamnik tovariš Tinko nam je sporočil, naj se zberemo v vasi Rudnik pod Kolovcem, da nam bo dal navodila za naše delo. Zvečer 5. januarja smo tovarišice Zdenka, Lija, Danica, Rezka in jaz prišle iz Moravske doline v Rudnik k kmetu Krtu. Tam smo se srečale z drugimi. Tovariš Krt, ki je bil aktivist, je bil pravkar spuščen iz nemških zaporov. Navdušen in vesel, da je spet doma in da

bo vojna kmalu končana, nas je pogostil. Opozoril nas je še, naj se teh nekaj dni, kolikor jih je še do svobode, dobro pazimo. V noči med 5 in 6. januarjem je začelo snežiti, zato nas je tovariš Krt odpeljal v bunkerje. Dekleta smo odšle v bivše skladišče tiskarne. Krt nam je ob odhodu zagotovil, da nam bo jutraj prinesel hrano, če pa bi slučajno grozila kakšna nevarnost, nas bo sam obvestil. V bunkerju smo se spletele in kmalu zaspale.

Okrog osmih zjutraj so nas zbudili koraki tik bunkerja. Tovarišica Lija nam je dejala, naj bomo mirne, saj tod mimo večkrat hodijo Nemci. Toda koraki se niso oddaljili, ampak so postajali vedno močnejši in bližji. Napetost je trajala približno poldrugo uro. Nato smo zaslišale korake tik ob bunkerju. Zašepetale smo si: »To je gotovo tovariš Krt z zajtrkom.« Takrat pa je nekdo dvignil pokrov bunkerja, odskočil in zavpil: »Kdor je notri, naj pride ven!« Čeprav je govoril slovensko, smo takoj spoznale, da je nemški vojak nekje s Koroške. Šele sedaj smo se zavedale, da smo v past; Bila sem najstarejša partizanka, zato so dekleta uprla vame žalostne oči in pričakovale pomoči. Menile so, naj bi se same postrelile, vendar sem jih od tega odvrgla. Mogoče bomo našle izhod, sicer pa nas bodo tako Namci postrelili.

Zunaj so vedno bolj kričali, naj pride-mo ven in se vdamo, vendar streljati še niso začeli. Tovarišica Zdenka je videla, da smo popolnoma obkrožene in nimamo izhoda, zato se je ustrelila. Nemci so že začeli groziti, da bodo v bunker zmetali bombe, če ne pridemo iz njega. Z Lijo sva svetovale Rezki in Danici, naj gresta ven, saj se njima ne bo nič zgodilo, ker sta bili le nekaj časa s partizani in še to kot kuharici.

Prva je zapustila bunker Rezka, a so jo takoj pokosili z brzostrelkami. Kmalu za njo je odšla Danica. Nje niso ustrelili, ampak so jo začeli spraševati, kdo in koliko jih je še v bunkerju. Še vedno smo slišale glas prej omenjenega vojaka, ki je govoril slovensko. V smrtnem strahu je Danica odgovarjala samo: »Tri, tri...«

Bile smo res samo še tri, mrtva Zdenka ter Lija in jaz. Lija me je začela prositi, naj se ustreliva, kajti živi ne smeja priti v roke Nemcem. Tudi sedaj sem to odklonila. Poskusili bova ubežati, sem jo tolažila, a me je zavrnila. »Nadja, vedno sva bili skupaj, pojdiva skupaj tudi v smrt,« mi je žalostno odvrnila. Sedaj sem se odločila tudi jaz. Vzeli sva vsaka svojo pištolo in se vsedli v kot, tesno druga ob drugi. Sprožili sva. Meni je odpovedala pištola in ostala sem živa. Pogledala sem Lijo, ki je še vedno mirno sedela v kotu, a po licu ji je tekel tanek curek krvi.

Nemci so vedno huje kričali, naj pride-mo iz bunkerja. Odgovorila sem, da pridem, a v glavi se mi je porodila misel, da bom za moje življenje zahtevala vsaj eno žrtev med sovražnikom. Pogled na mrtve tovarišice me je v moji zamisli še utrdil. Iz mrtvih Zdenkinih rok sem vzela pištolo in sklenila, da bom ubila vsaj Nemca, ki neprestano kriči.

V tem trenutku se je prav ta koroški Nemec sklonil nad odprtino bunkerja in dejal, da bo šel do deset. Če v tem času ne bom prišla na prosto, bo v bunker vrgel bombo. Odločila sem se. Ta boj za življenje ali smrt je trajal že celo večnost, saj je bila ura že čez poldne. Plazila sem se po kolenih in se približala odprtini. Preden je vojak izgovoril »sedem«, sem vanj sprožila tri strele. Nemec je omahnil. Hitro sem skočila preko njega in mrtve Rezke ter bosa in se v sami jopi in krilu pognala v jarek, od tam pa v nasprotni breg. Srečno sem ušla strelom, čeprav je pokalo že z vseh strani.

Ko sem pritekla na vrh hriba, sem spet naletela na nemško kolono. Hitro sem preskočila pot in stekla proti dolini. Z mano ni streljal nihče, saj so verjetno po zunanosti sklepali, da nisem partizanka. Proti večeru sem odšla proti požgani Kalovski graščini, kjer sem srečala nekega možkega in ga vprašala za pot v Rudnik. Namenila sem se namreč nazaj v Rudnik, ker sem upala, da bom našla svoje tovariše žive. Kmalu sem prišla do bunkerja, kjer so bili Tinko, Ludvik, Drago in drugi, a sem našla le pogorišče in ob njem trupla mrtvih tovarišev.

Potrebovala sem obleko in obutev, zato sem odšla h Krtu. Tudi tam je bilo strašno. Krtova žena mi je povedala, da so njene moža ustrelili na poti, ko je nas hotel obvestiti o nevarnosti. Njihova hčerka mi je pokazala pot k partizanom, ki so bili v nekoliko oddaljeni hiši. Pri Gredavovih so me nahranili in oblekli, čeprav so bili tudi oni v nevarnosti, saj so že vsepovsod gorele domačije. To je bil v Rudniku in okolici eden najstrašnejših dni. Takrat so prišli v vas še tovariši Lipko, Saki, Rigo, Ivo in še nekateri redki, ki so srečno ušli iz bunkerja. Z njimi sem nato odšla na Blagovsko stran.

☆

V tretjem bunkerju so bili tovariši Miha, Harkov, Ivo, Saki, Rigo, Čopič, Olga in Lipko. Tovariš Miha je pripovedoval, da sta tega usodnega dne z Ivom že ob štirih zjutraj odšla h Krtu po kruh, kjer naj bi ga spekli posebej za partizane. Ker ga še niso spekli, sta se okrog šestih vrnila v bunker. Ker je močno snežilo, so poležali nekoliko dalj, nato pa so igrali karte. Tovariš Miha je moral na stranišče, zato je odšel iz bunkerja. Ko je bil oddaljen nekaj korakov od vhoda, je kakšnih petdeset metrov nad bunkerjem zagledal Nemce v belih haljah, ki so ga takoj opazili. Naredil se je, kot da jih ni videl ter počepnil ob smreki. Na videz miren se je vrnil v bunker in povedal, kar je videl. S tovariši so se takoj odločili, da bodo pobegnili. Osebnostne dokumente in fotografije so zmetali za stene bunkerja, da ne bi prišle v roke Nemcem, ki bi se gotovo znesli nad sorodniki pobitih ali ujetih partizanov. Drug za drugim so poskakali iz bunkerja. Breg jih je dobro zakrival in ni bil nihče ranjen, čeprav so Nemci takoj začeli streljati. Opazili so, da so Nemci prehodili že vso okolico, zato so bili zbegani, ker niso vedeli, ali pred njimi bežijo ali pa gredo proti njim. Medtem pa so že slišali močno streljanje in detonacije bomb z drugega brega, kjer so bili v bunkerju člani okroglega komiteja KPS Kamnik s sekretarjem Tinko in člani okroglega Oddelka zaščite naroda z načelnikom Antonom Seškom-Ludvikom. Miha in tovariši so se srečno umaknili iz obroča, a napasti niso mogli, ker so bili Nemci vsepovsod. Čakali so, da se je zmračilo, nato pa so odšli k zanesljivim hišam, da bi zvedeli, kaj se je zgodilo. Zvedeli so za pravi pokol političnih delavcev ter odgon ujetnikov v Lukovico, kjer so jih zaprli v klet gostilničarke Amalije Vrečko. Po mučni noči so jih zjutraj odpeljali v komnolom pri Vrhpoljah in jih postrelili.

Tako je zaradi izdajstva na pragu svobode padlo še petintrideset partizanov in aktivistov, prekaljenih borcev in bork.

V Rudniku stoji danes spomenik v spomin padlim v tem boju in vsem, ki so v letih vojne izgubili življenja. Ob spominskih svečanostih, ki jih vsako leto pripravi občinski odbor ZZB NOV Kamnik in Domžale, se spominjamo preteklosti in hkrati upamo, da tega, kar imamo, ne bo treba nikoli več braniti z orožjem.

FRANC HRIBAR-LOVRO

Soureja: Mile Pavlin

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Karlo Maslo takrat ni bil poveljnik te enote. Skupino je slikal tovariš Pegan v Ovčjem gradu pri Komnu. Imen tovarišev se ne spominja več. Isti tovariš je napravil na položaju 6. januarja 1944 posnetek, ki ga danes objavljamo. S šarcem v roki je on sam, poleg njega pa je tovarišica Bruna Žvab iz Koprive. Kdo so ostali tovariši?

V četrtek 29. januarja letos smo imeli v mariborskem Domu družbenopolitičnih organizacij še drugo srečanje z našimi dopisniki in sodelavci ter predstavniki občinskega odbora ZZB NOV. Z zadovoljstvom smemo poudariti, da je bilo srečanje na moč uspešno. Uspešno je bilo toliko bolj, ker smo ugotovili, da so bili lanskoletni predlogi naših sodelavcev in predstavnikov občinske organizacije ZZB NOV v veliki meri na straneh našega časnika tudi uresničeni.

Po uvodnih besedah, v katerih je Silvo Teršek, glavni in odgovorni urednik, spregovoril o uredniški politiki, kadrovske, finančne in drugih težavah pa tudi o nekaterih spremembah, ki so omogočile normalnejše in kvalitetnejše delo, je še posebej poudaril izreden pomen uspešnega sodelovanja z našimi dopisniki. V uvodnem delu delovnega srečanja, v katerem so sodelovali tudi ostali člani uredništva TV-15 in vodja uprave, so bili naši sodelavci seznanjeni s celovito podobo življenja in dela uredništva. Pogovor, ki se je pozneje razpletel, je bil konstruktiven in tovariški.

ZAMOTANA ZAKONODAJA

»... Z našim časopisom in uredniško politiko sem zadovoljen. Brez dvoma je bil od lani storjen na tem področju pomemben korak naprej. V mislih imam vsebino in tehnično podobo TV-15 pa tudi upoštevanje pripomb, ki smo jih dali na lanskoletnem srečanju. Govoril bi o vprašanjih, ki jih je tovariš urednik že omenil; o organizacijskih vprašanjih. Lani smo na srečanju povedali, da je o borčevskih predpisih, pravicah in dolžnostih v našem časniku premalo zapisanega. Vemo, da je naša zakonodaja (predvsem o invalidskih vprašanjih) precej zamotana. Pisati o njih ni enostavno in še težje jih je preprosto pojasnjevati. Vendar je to potrebno.

Poudaril bi tudi, da je potrebno o določenih vprašanjih pisati pravočasno. Invalidska zakonodaja se tudi dvakrat v letu menja in te spremembe bi morale biti publicirane. Pa se zgodi, da čestokrat najdemo omenjene novosti prej v dnevnem časopisju kot v TV-15.

Z veseljem ugotavljamo, da ste v zadnjem obdobju namenili v našem časniku več prostora za pisanje o naši organizaciji kot družbenopolitični organizaciji, da ste uvedli novo rubriko 'Borci v delegatskem sistemu'. In vendar bi veljalo pisati o tem še več! Prav to je naša osnovna smer političnega dela po 7. kongresu ZZB NOV Jugoslavije. O vprašanjih SLO bi morali več pisati. S tem v zvezi bi veljalo pisati o posameznih izkušnjah, ki jih imajo krajevne skupnosti širom po naši republiki.

Ze lani smo slišali za finančne težave našega časnika in v letu 1976 naj bi bile slednje še večje. Razumljivo, da je tudi TV-15 žrtev gospodarskih tokov, ni pa razumljivo, da mu pri tem nihče ne pomaga. Morda bi veljalo razmisliti o dodatnem nabiranju oglasov po delovnih organizacijah v zvezi s posameznimi krajevnimi in občinskimi prazniki. In kljub temu, da so občinski odbori ZZB NOV na tesnem s finančnimi proračuni, bi morda le še dobili kje sredstva za TV-15.

(RUDI RAPL)

BOŽANJE JEŽA

Tovariš MIRKO VAUDA je dal v svoji razpravi še poseben poudarek vprašanju naših obmejnih področij in odnosu med takimi imenovanimi državnimi in cerkvenimi šolami. Omenil je nesoglasja, ki s tem v zvezi nastajajo v nekaterih družinah, kjer menijo, da je še vedno najpomembnejša šolska ocena iz verouka. Povedal je nekaj pikrih tudi na račun 'hladnih učiteljev, ki razumevajo versko strpnost tako, da so med prvimi pri maši. Verska strpnost je lahko tudi božanje ježa, je dodal. Omenil

je, da bi veljalo v našem časniku pisati tudi o primerih kot je tisti v Jakobskem dolu, kjer se je župnik neprikrito sovraštvo do naše mladine in mladinske organizacije. Lani je bil s tem v zvezi že obsojen na pol leta pogojnega zapora. Omenil pa je tudi župnika, ki odkrito pravi: rad imam kmete, delavce in komuniste.

Problematika podeželskega in še predvsem obmejnega šolstva bi nam morala biti pomembnejša, je poudaril tovariš Vauda. Tako kot lani se je tudi letos zavzel za nujnost pisanja kronik posameznih krajev. Naši mladini naj bi tako le-te postale dodaten učbenik in dokument naše zgodovine. Pri tem naj bi sodelovale šole, organizacije ZZB NOV in druge družbenopolitične organizacije. Svoje misli je sklenil z ugotovitvijo, da od 'potujočih' učiteljev ne moremo pričakovati, da bodo dobri pojasnjevalci zgodovine NOB iz kraja v katerem samo poučujejo, domov pa se vozijo več kilometrov daleč.

Tovariš Vauda je pohvalil prizadevanja uredništva našega časnika in nam zagotovil tudi v naprej svoje sodelovanje.

KMETIJE

Po tem, ko je tovariš MIRKO FAJDIGA ugodno ocenil prizadevanja našega uredništva, se je zavzel, da bi v prihodnje našim bralcem še kvalitetneje predstavili določene zgodovinske teme.

S srečanja dopisnikov in sodelavcev TV-15 v Mariboru

OBRAZ NAŠEGA ČASA

Časopis TV-15 naj bo obraz časa v katerem smo izgorevali, naj bo podoba majhnega človeka, ki je v organiziranem odporu prerasel velikana, naj bo ogledalo današnjega dne. V njem naj naša mladina vidi sama sebe, v junakih njihovih let, v zavesti, ki v tem času ne sme biti drugačna, v volji, ki ne pozna ovir, v ljubezni do domovine in vsega kar je naša last; ta časnik naj bo naš večerajšnji in današnji čas. Premnogo pri tistih dogodkih je umrlo in tudi dandanes vse prehitro umirajo. S starostjo ni nikomur prizanešeno. Spomini pa vendar živijo — v glasbi, sliki, skulpturi, v naših gozdovih in krajih vsepovsod, živijo v naši besedi. Narod s preteklostjo kakršno imamo mi, ne more biti nikoli reven; naroda, ki ga sestavljajo ljudje, kakršne imamo mi, ne more nihče premagati. In mi na ljudi nikoli ne pozabljamo in mladi ljudje ne bodo pozabili na nas. Se dovolj zavedamo poslanstva, ki ga ima v naši družbeni sredini časnik TV-15, smo naredili dovolj, da bi bil še boljši kot je. Ta časopis je in mora biti podoba nas samih!

»... Naš časnik mora odsevati vrednote naše revolucije, enotnost naših ljudi v težkih časih oboroženega upora, o prvih povojnih prizadevanjih pri obnovi domovine, mora pa biti tudi odsev dandanašnjih prizadevanj na naši socialistični poti. Pisati je treba torej tudi o današnjem času, današnjih herojih samoupravnih socialističnih prizadevanj za popolnejšo izgradnjo dežele. V časniku TV-15 se lahko najdejo današnje mlade generacije, lahko se primerjajo s svojimi vzorniki, ki so bili v letih NOB njihovih let. Naš časopis mora biti tudi njihov!

Mislím, da je treba še bolj pospešeno obiskovati kmetije, ki so našemu narodnoosvobodilnemu gibanju veliko pomagale. Spremljam delo odbora Zidankove brigade, ki pripravlja takšne obiske in to v sodelovanju s taborniki. Odšli bodo na Pohorje, Kozjak...!

Tudi pri opisovanju izgnancev nismo najbolj prizadevni in na področju opisovanja muzejske dejavnosti. Na našem območju imamo močno mrežo muzejev: mariborski,

celjski, slovenjgraški, oddelki v Ptuj, Ljutomeru, Murski Soboti pa muzejska soba na Osankarici, ki jo letno obišče skoraj 30.000 ljudi.

Naš časnik ne more biti politično aktualen kot so recimo dnevniki. Dogodke s tem v zvezi naj bi TV-15 res samo skromno zabeležil. Prostor naj ostane za pisanje, ki je časniku osnovni namen.

TV-15 TUDI NAD TISOČ METROV VISOKO

»Lani sem povedal nekaj pikrih zaradi skromne prisotnosti Zgornje Mežiške doline na straneh našega časnika. V minulem letu se je to v veliki meri popravilo. Ob javljeni so bili skoraj vsi poslani članki s tega področja.

Tovariš urednik je omenil akcijo, v kateri je uredništvo poslalo vsem slovenskim srednjim in osnovnim šolam priporočilo, da bi postali naročniki in bralci tega časopisa. Med tisoč šolami je dobilo uredništvo samo 35 naročnikov. Zdi se, da imajo TV-15 naročene samo šole, ki imajo zgodovinske krožke. V isti sapi pa naj povem, da je naš časnik prisoten v še tako oddaljeni vasi, tudi nad tisoč metri nadmorske višine. Morali bi narediti akcijo za nabiranje novih naročnikov!«

(IGNAC ZDOVC)

Tovarišica MARICA CERKOVNIK je učiteljica na Osnovni šoli Borisa Kidriča

da bi organizirali za mlajše dopisnike seminarje.

Potožil je tudi nad nerazumevanjem za sodelovanje med dopisnikom in občinskima organizacijama ZZB NOV Lendava in Murska Sobota. In prav v primeru, ko gre za mlajšega dopisnika, bi moralo biti sodelovanje z organizacijo še kvalitetnejše.

★

V več kot dvehurnem pogovoru so sodelovali še: Anton Lorenčič, ki je poudaril, da so na Stajarskem še vedno vprašanja iz NOB o katerih se premalo ali pa sploh ne piše, Franjo Srebotnik, ki je poudaril, da bi morali biti pri zbiranju oglasov še prožnejši. Meni tudi, da o izgnancih premalo pišemo in da bi lahko tudi o predvojnem komunističnem gibanju priobčevali več člankov. Poudaril je, da imajo borci naš časnik zelo radi in da ga večina prebere od prve do zadnje strani.

PREMALO SE ZAVEDAMO, DA JE TV-15 NAŠ CASOPIS

V razpravo je posegel tudi tovariš JANEZ HRIBAR, narodni heroj in predsednik občinskega odbora ZZB NOV Maribor.

»Dovolite mi, da kar v uvodu poudarim, da se je TV-15 v zadnjih mesecih močno popravil. Iskreno vam povem, da prej s časnikom nisem bil zadovoljen. Sedaj pa ugotavljam, da je v njem tisto, kar naše ljudi privlači, kar radi prebirajo.

Zdi se mi, da je naklada časnika premajhna z ozirom na število članstva v organizacijah ZZB NOV in ZRVS. Kako jo povečati? Slehera občinska organizacija ZZB NOV bi morala stopiti v stik s posameznimi delovnimi organizacijami, še posebno tam, kjer imajo aktivne Združenja borcev. Za svoje člane bi lahko organizacije naročile in plačale primerno število izvodov TV-15. To bi morali organizirati naši občinski odbori kar najhitreje.

Slišali smo, da se nekateri občinski odbori ZZB NOV mačehovsko obnašajo do našega časnika TV-15; verjamem, da je to res. Sam sem že nekaikrat na naših sejah poudaril, da je treba poskrbeti, da bo imel ta časnik sleherni član naše organizacije. In o tem bi moral odločno spregovoriti na seji predsedstva tudi RO ZZB NOV Slovenije! Kaj se vsi skupaj ne zavedamo premalo, da je TV-15 naš časopis. Republiški forum bi mu moral nameniti izredno pozornost, kot jo zvezni namenja glasilo '4. jul.' Pri reševanju finančnega vprašanja TV-15 mora sodelovati tudi Socialistična zveza. Našemu časniku mora biti zagotovljeno normalno delo in poslovanje. V želji, da bo še boljši, ga mora podpreti celotna družba! Časopisu moramo pomagati z vsemi našimi močmi, toliko bolj, ker so prizadevanja majhnega časopisnega kolektiva uspešna in vidna.

Zeleti bi bilo, da bi mrežo dopisnikov še razširili; to bomo morali storiti tudi v Mariboru. Še več bi morali pisati o podeželskih krajih, ki so bili med NOB naša miza, naša varnost in življenje.

Na ravni Republiškega odbora ZZB NOV se bo potrebno pogovoriti, kako v občinskih merilih pomagati našemu časniku iz finančnih težav, o katerih so nas danes obvestili člani uredništva.

Vidi se, da gre uredništvo TV-15 v pravo smer in menim, da je napočil čas, da bi odgovorni v republiki zavzeli do težav našega časnika drugačen odnos.

Prav bi bilo, da bi posamezni občinski odbori ZZB NOV sklicali kar najhitreje seje predsedstev z eno samo točko: razširitev naklade TV-15 in finančna pomoč. Mi v Mariboru bomo to naredili v najkrajšem času!

Radlje ob Dravi

Borci budno spremljajo vse politično dogajanje. Posebnega pomena je njihova dejavnost v okviru SZDL. Razumljivo je, da tako kot v drugih občinah, rešujejo tudi številna vprašanja v svoji organizaciji. Med najtežje probleme spada vprašanje pomoči ostarelim kmetom borcem. Po vseh predpisih so to ljudje, ki imajo zemljo, ki pa je ne morejo več obdelovati. Potrebne so priznavalnine, tu in tam pa še krediti za popravila kmečkih domov. Veliko je že število kmečkih hiš na območju ob avstrijski meji in prav tako tudi na Pohorju, ki so ostale brez ljudi. Stanovanjska vprašanja borcev v dolini so v glavnem rešili zadovoljivo po zaslugi kreditov; ljudje so namreč skromni. Najtežje je torej z ljudmi, ki so ostali na svojih hribovskih domačijah.

Kako je s posebnimi posojili za obmejne kmete?

Nekateri občani bodo dobili pomoč iz mednarodnega posojila, vendar je teh zelo malo, saj je treba upoštevati predvsem perspektivne kmetije. Toda vsi niso perspektivni in ljudje morajo živeti tudi v obmejnih krajih. Kljub vsemu pa je po Kobanskem in v drugih območjih še vedno precejšnje število prebivalcev. Mladi odhajajo, ostajajo stari. Niti ni videti, da bi odtok mladih pojenjal.

Tudi po Kozjaku si mladina želi ustvarjalnega dela, ki naj bi zagotovil zaslužek. Kako pa naj pride do denarja, ko še cest ni in marsikje še manjka elektrike? Dosti je kmetij, do katerih ni moč priti s traktorjem, posebno na območju med Remšnikom in Kaplo. Tam je 43 kmetij, od katerih je nekaj celo v stometrskem pasu. Kolikor že imajo elektrificiranih kmetij, so to storili z lastnimi sredstvi. Gozdovi so po Kobanskem manj bogati kot na Pohorju. Malo je torej perspektiv, da bi ti predeli ob državni meji ostali obdelani in obljubljeni. Obdržale se bodo lahko le močnejše kmetije; manjše se ne bodo, ker tudi gozd ne zagotavlja dovolj sredstev, da bi se preživljali z zemlji. Pred vojno ni bilo niti na Remšniku ene same kmetije, ki bi bila zapuščena. Ljudje pa pravijo: »Če nam ne bodo dali cest, nas bodo prisilili, da odidemo.« Pred kratkim se je zgodilo, da so morali na skrivaj prepeljati buldožer čez avstrijsko ozemlje. V stari Jugoslaviji je bil tisti del ceste nevtralen in so se ga kmetje s pridom posluževali. Na Breznem vrhu morajo voziti z njiv po tujem ozemlju.

Kako pa nezadostno razvita infrastruktura vpliva na državljansko zavest?

Prebivalci teh hribov so poštenjaki in silno zavedni. Na nekem višjem forumu so pred leti vprašali, kako bo z živim narodnim zidom ob meji, ko jih ne bo več. Ne vemo za odgovor, toda zdaj vemo, da se zavedajo tudi svojega narodnega poslanstva, kot so se med okupacijo. Vsaka hiša je sodelovala v NOB.

V okviru priprav za SLO so v Radljah pripravili pregled o naseljenosti. Ob primerjanju podatkov z današnjim stanjem ugotavljajo velike praznine. V obmejnem pasu je praktično propadla že vsaka druga kmetija. Preveč je kmetij, ki niso povezane niti z gozdnimi cestami. Trausfuzije bolniku v zadnjih vzdihljajih ne morejo pomagati in tako je tudi z marsikatero obmejno kmetijo, ki ji ne bo mogla pomagati nobena kreditna injekcija, ker bo prišla prepozno. Kdaj bo ostareli kmeti vrnil denar?

Na avstrijski strani država ni pustila, da bi kmetije propadle. Pomagala jim je, da so urejene. Avstrijskim obmejnimi kmetom dajejo celo dotacije, ne samo posojila. Kljub temu, da naši kmetje vedo za rav-

nanje avstrijskih oblasti, ni med njimi enega, ki ne bi ostal navezan z dušo in telesom na našo domovino.

Se marsikaj se je v minulih letih zgodilo, kar ni bilo v prid ustalitve prebivalstva. Na številnih kmetijah so ljudje dali za elektrifikacijo tudi po en celoletni sečni etat, kar ni malo, nazadnje pa so morali prispevati še posebna doplačila, da je elektropodjetje prevzelo omrežje. S taknimi samoprispevki so se močno izčrpali. S tem seveda ni rečeno, da so bile napake storjene ob vsakem koraku. Še pred desetimi leti je bilo v zimskem času opaziti v hribovskih solah lesene coklje, ki jih dandanes ni več. Otroci so oblečeni lepo. To ni samo vpliv doline, marveč je znak družbenega napredka, ki se ga ljudje zavedajo. Potrebno je le hitro ukrepanje s strani pristojnih forumov in tudi mladi ljudje bodo radi ostali doma. Predvsem potrebujejo ceste in elektrifikacijo, tako kot na vseh drugih gospodarsko manj razvitih območjih Slovenije.

Kakšne so realne perspektive za pomoč radeljskemu območju?

Dragocena bi bila pomoč zadrug. Ena je v Vuzenici, druga v Podvelki. Naši sodelavniki so si bili enotni v tem, da nobena ni odigrala svoje prave vloge. Ena od njih se ukvarja s prevozništvom. Zraven tega pa še nekaj časa ne bo moč pričakovati od njih velike pomoči, ker je v teku reorganizacija. Ko bi šlo vse v redu, se ne bi zgodilo tisto, kar se je v Šent. Primožu. Pred leti so tam združili tri posestva s 40 hektarji odprte površine. Zdaj imajo na tisti zemlji samo še dvoje goved. V Ribnici na Pohorju so pred leti imeli svojo zadrugo in vse je bilo lepo obdelano; po združitvi s tisto kmetijsko zadrugo, ki se ukvarja s prevozništvom, se dogaja, da prodajajo zemljo po petdeset par za kvadratni meter. Na obdelovalni zemlji rastejo vikendi. To meji na gospodarski kriminal.

Mar ne bi bilo bolj, da takih zadrug ne bi ustanavljali? Bolj pametno bi bilo in več mladih bi ostalo doma.

Seveda ni povsod tako. In vendar se moramo vpraševati: Kako bo čez dvajset let, četudi ukrenemo vse, kar je mogoče? Tega vprašanja si ne zastavljajo samo borci.

Pogovoru se je pozneje pridružil tudi predsednik skupščine občine Radlje dipl. inž. Zarko Zigon, ki je tudi sam borec. Tudi on nam je povedal, da je bilo radeljsko območje močno zastopano v NOB. Kmečko prebivalstvo je tvegalo svoje življenje in imetje, da je pomagalo partizanom. Tudi pri povojni socialistični izgradnji je nesebično pomagalo. Na Kobanskem in na Pohorju je bila v to pomoč vključena tudi stoletna masa gozdnega prirasta, ki so jo dajali družbi v obliki odkupa, da je lahko gradila v okviru obnove. Družba tega ni pozabila, čeprav je morda začela ukrepati nekoliko pozno.

Občina se je najbolj angažirala pri sprejemanju zakona o regionalnem razvoju Slovenije, v katerem je Kobansko prikazano kot obmejno območje, ki ni gospodarsko razvito. Ozemlje, ki je dolgo približno petdeset in široko do osem kilometrov, je zdaj zajeto v imenovani razvojni načrt. Najprej mora vključiti lastna sredstva, potem pa bo deležno širše solidarnosti. Tovariš predsednik je omenil vprašanje infrastrukture in ohranitev kmetov na domači zemlji. To ne bo lahko, saj imajo krajevno skupnost, v kateri je skoraj šestdeset kmetij brez elektrike.

Pri izvajanju razvojnega programa so se začele pojavljati nove težave. Sedanji zakon o gozdovih vsebuje klavzulo, po kateri se dopušča v TOZD kmetov, ki so lastniki gozdov, tudi kmetijska dejavnost. Takrat, ko je treba skleniti pogodbo, pa se pojavijo ljudje, ki govorijo kmetom, da bodo spet nekaj izgubili. Sicer pa tudi kmetijske organizacije v svojih statutih ne priznavajo kooperantom tistega, kar jim pripada. V dosedanjih kmetijskih zadrugah poslovne enote kooperantov niso dosegle takega statusa, da bi vedele, s katerimi osnovnimi sredstvi razpolagajo. Kmetje so vedno prejeli odgovor, češ da so jim pomagali in jih razumeli. Ti se zavedajo, da niso ničesar prejeli zastoj, pač pa da je zadruga lahko delila kredite iz njihovih prihrankov. To napako je treba odstraniti. Glede zakonodaje, se je treba vprašati, če smo kmetom dovolj pojasnili novo politiko, da bi vedeli, kaj jim pripada. Šele ko bodo gospodarske strukture naših podjetij organizirane kot bi morale biti v duhu nove ustave, bomo lahko temeljito rešili tudi vprašanje borcev kmetov.

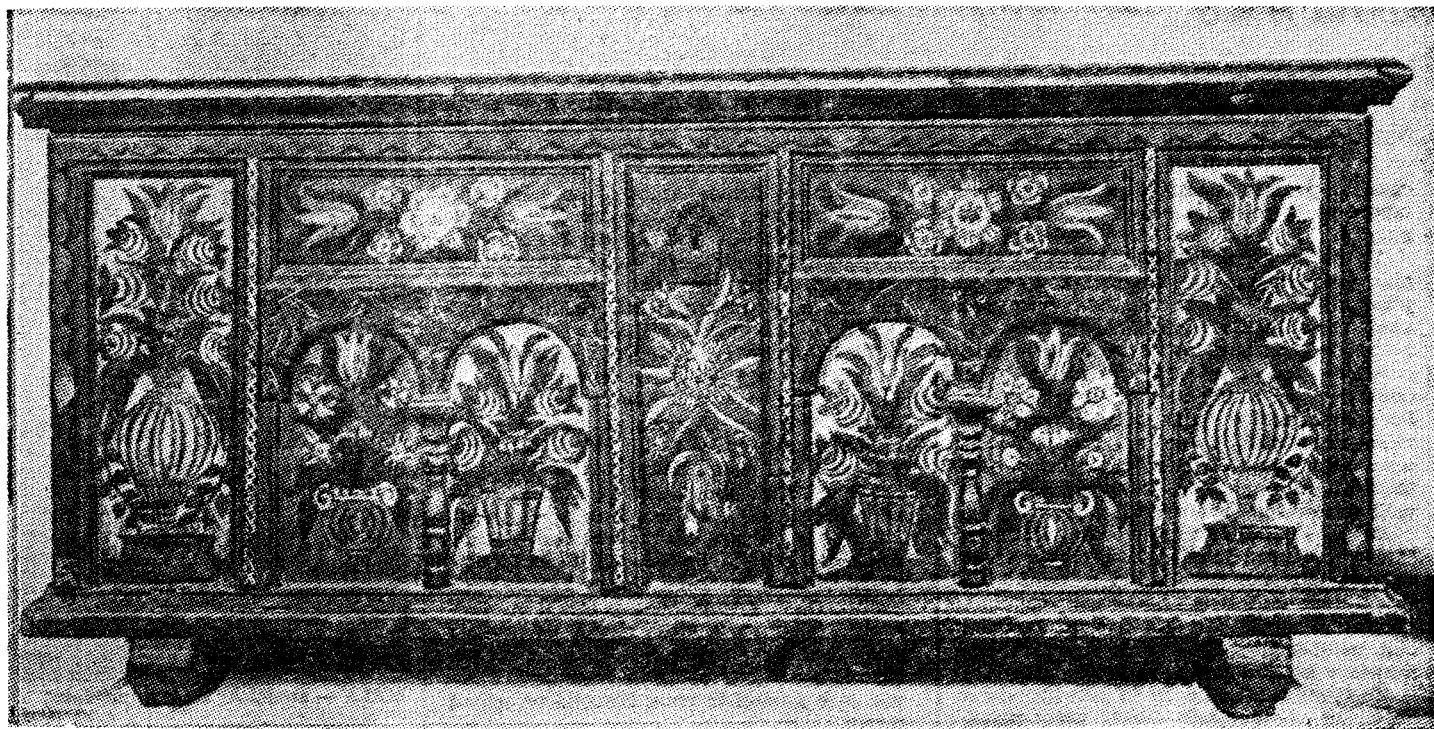
Tovariš predsednik je v nadaljevanju posebej poudaril, da so kobanski in pohorski kmetje zavedni člani naše socialistične družbe. Pred nedavnim so jih povabili na proslavo Zidaniškove brigade, ki jo je pripravila občinska skupščina. Prišli so v velikem številu in živo so obravnavali prikazane probleme. Širša javnost bi jih morala bolj populazirati in lepo bi bilo, če bi jih obiskal od časa do časa kak časnikar. Čeprav ne bo opazil v njihovih domovih visokega družbenega standarda, pa bo lahko ugotovil, koliko optimizma in upanja jih preveva. Ljudje se namreč dobro zavedajo, da je bil dosežen velik napredek.

Borčevska organizacija v Radljah je družbeno močno angažirana. To nam je bilo razvidno tako iz velikega števila navzočih predstavnikov krajevnih združenj kot iz živahne razprave. Žal nam je, da zaradi pomanjkanja prostora nismo mogli pripraviti za objavo vsega, kar so nam povedali. Kljub temu upamo, da bodo naši bralci vsaj bežno spoznali njihovo zavednost in odločenost, da premostijo težave, ki jih imajo.

Zabeležila: MILAN VOGEL IN
POLDE VRBOVSEK

SAMEVAJO KMETIJE OB MEJI

Občina Radlje, ki nosi ime po lepem trgu ob Dravi, šteje 18.000 prebivalcev. Zaposlenih je približno 4000 občanov in približno 21 odstotkov jih je kmetov. Mnogi se dnevno vozijo na delo v sosedne občine. Borcev je približno 760. ZZB NOV šteje devet krajevnih združenj. Od članov jih ima kar 450 priznan status borca. V pogovoru, ki smo ga imeli v Radljah minuli četrtek, je sodeloval predsednik ZZB in predsedniki krajevnih ZB NOV: Alojz Rože v imenu ZZB, Albrund Cern iz Vuhreda, Franjo Ribič iz Ožbalta, Ernest Gornik iz Ribnice, Ivo Šrifi iz Radelj in Ferdo Ferk iz Vuzenice. Navzoči so bili še drugi tovariši z vrst borcev.

Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, Gorenjska poslikana domača skrinja, iz leta 1827.

Sme nekaj nas, ker smo Prešernove, biti prešernih?

Opazili boste, dragi bralci, da je današnja stran posvečena enemu naših največjih mož, pesniku Francetu Prešernu. Pa ne samo njemu, ampak tudi poeziji kot taki, saj pesem Katarine Miklavove ravno tako kot mnoge Prešernove pesmi preveča ljubezen do domovine, do človeka, do bratov, kot jih imenuje. Pozorni bralec bo lahko opazil, da so celo nekatere besede, ki jih uporablja pesnica, nam že dobro znane in celo mnoge zlogovne okrajšave. Zakaj Slovenci v najtežjih trenutkih svojega obstoja izražamo svojo bolečino in up prav v verzih, je bilo napisanih že nekaj razprav, ki ne sodijo na to stran, dejstvo pa je, da se naše nacionalno osveščanje in konstituiranje dogaja prav v prostoru poezije. Zato je Prešernov praznik za nas tudi tako velikega, temeljnega pomena.

Kranjč, ozri se okrog sebe, zemlje dari šteje krog in krog

Prešernove poezije so tista knjižica, ki se je mnogi še zelo dobro spominjamo iz šolskih klopi. Prenekateri naših borcev imajo nanjo drugačne spomine. Nosili so jo v torbicah, suknjah, spremeljali jih je na poti v svobodo. Njena vsebina, njeni verzi so »meso postalik«. Ideologija je postala stvarnost.

Prešernove poezije so bile tudi tista knjižica, v kateri smo se učili mnoge pesniške oblike, jih primerjali z latin-skimi in največjimi italijanskimi pesniki. Prav te poezije so mnogi prevajali še za časa nastajanja, kasneje pa še bolj. Zakaj? Ker so Prešernove poezije tista snov, ki je slovensko poezijo, po vsebini in obliki, lahko vključila v evropsko umetnost. Prešeren je kot pesnik majhnega naroda s svojo vsebino stopil v štrik svetovnemu, zlasti pa evropskemu gibanju naprednih sil, ki so vse po vrsti imele svoje »pesniške revolucije« in razglašale v svojih verzih ide-

jo »edinosti, sreče, sprave«. Prešeren je to opravil za Slovence, če ne kar za »Slave«.

Slovenci smo narod, ki bi bil brez kulture, posebno umetnost, obsojen na

dogaja in zakaj. Poet je stopil na »voglinski kamen« narodnega življenja, stal je sredi dogajanj in govoril besede vseh. Med vojno se je pesnik Oton Zupančič s svojo pesmijo »Tja bomo naši pot« najbolj približal svobodoljubnemu izročilu Franceta Prešerna z vero v »mater novega rodu, ki na krilu zbira vseh plemen otroke«.

Tako sta se Prešernov čas in narodnoosvobodilna borba našla v politični pesmi slovenske poezije, kajti prva taka pesem je prav Prešernova »Zdravljica«. Uporna volja do življenja, neustavljivi poziv k uporabi, zavest o narodnem izročilu, vera v prihodnost, to so tisti elementi, na katerih raste in stoji zavest slovenskega naroda. Pesnikov glas pro-

KULTURNI OBZORNIK

nesmiselno bivanje izven časa in prostora. Tako pa imamo prav s Prešernom tisti temeljni kamen rojstva slovenskega naroda, ki se je v praksi kalil v času narodnoosvobodilne borbe. Zato je popolnoma jasno, zakaj so partizani nosili v svojih srcih Prešernovo poezijo, zakaj so jo tolikokrat brali. Umetnost je dajala v usodnih urah o tem, kaj se

dre globoko med ljudi, njegova poezija se prepleta z družbeno problematiko.

Prava umetnina pa je prav to: umetnik z izpovedjo osebnega doživljanja zajame svet tako nazorno, da njegovo doživljanje ponazori tudi doživljanje njegovega naroda. To je trajna veljavnost pesništva. Pot razsvetljevanja in osveščanja vodi skozi pesnikovo srce. Če pregleamo slovensko zgodovino pesništva, bomo ugotovili, da je slovenska kultura, slovenska umetnost v vseh burnih časih in tudi sicer, opravljala narodno-obrambno funkcijo. Ta poezija s Prešernom na čelu, in za nas izrednega pomena, partizansko liriko, je dajala moralno moč in nesporno potrditev nacio-

»Hočem, da rodna zemlja razume me,« govori pesnik. To so tiste vrline, ki jih Slovenci v naši poetiki najbolj čislamo. Danes so se pogledi, vrednote in v vrednosti že nekoliko spremenili. O teh krčih velikokrat teče beseda na primernih mestih. Danes je pojem konstituiranja naroda širši, sega na področje gospodarstva, mednarodne konfrontacije, učinkovitosti odprtosti navzven, v kvaliteto produktov, misli, nazorov. Vse to je potrebno še preveriti in utemeljiti, kajti zdi se, da za današnjo rabo in današnji obstoj nekega naroda, samo njegova kultura ni dovolj. Kaj to pomeni je razvidno. Drugega kot bogatenje, razvijanje osnove in ponovni dokaz, da se znamo Slovenci vključiti v svetovna gibanja, to ne more biti. To bo višja stopnja osveščenosti Slovenstva, ki še vedno postavlja po eni strani pred kulturo vprašanje narodne usode v primeru zamejstva, hkrati pa že posega tudi po novih, časih primernih utemeljitvah, ki nas »potomce in sinove Slave« vežejo s Prešernom in njegovim pomenom v tisti kvaliteti, ki jo lahko uporabimo kot napredni za oba časovna razdobja, ta kvaliteta pa je sočasnost.

NEVA MUŽIC

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

POZIMI 1944

I.
Ze skor pomlad se bo pričela,
trobentica je že razcvela.
Al mi ubogi smo Slovani
iz domovine bli preganani.

Ze skoro ptički bodo peli,
pesmi prelepe žrgoleli.
Oh cvetke, ptički, kje ste zdaj,
kje je moj dragi rojstni kraj?!

In travniki, že so zeleni
in pašniki po vsej Lepeni.
In tam pred hišo — mili vrt,
a tu, a tu, povsod le smrt.

II.
Kmete nas so od doma gnali,
vse, kar imeli smo, pobrali,
vse, kar niso mogli vzeti,
to razbili so v smeti.

Grdo so se norčevali,
nas pretepali, psovali.
Nad nami strašno so vpili,
z ledeno vodo nas polili.

Prosili milo smo boga,
da naj nam on pomoči da.
Mir bo spet pri nas vseh,
ko nemška zver bo čist na tleh.

Ce še pridemo nazaj
v preljubi naš domski kraj
— in če neki bi minili,
ne bomo krivcev pozabili.

III.
Zalostno moje je srce
in strašno me boli,
ko spomnim se prelepih
mladih svojih dni.

Ko sem kot mlada deklica
domačo trato trebila,
sem pesniice prepevala,
marjetice nabirala.

Marjetica, povej, povej
— sem bele lise trgala —
al bom dobila zemina,
ki sem si ga izbrala.

In sreča moja je prišla,
kot sem si jo želela.
Prišel je kmal in me ozel
in rada sva se imela.

Do smrti — sva si obljubila —
se bova, reveža, ljubila,
se veselila lepih dni,
za naju tu ločitev ni.

Zdaj sva se morala ločiti,
na mah drug družga zapustiti,
ko nemška zver od satana
najno je vez pretrgala.

IV.
Kje so gore, kje so hribi,
kje so naši bratje vsi,
po gozdovih tam živijo
in ne spijo vse noči.

Ko se spomnim tudi nanja,
srce mene zaboli,
ker tud om tam trpijo
ravno tako kakor mi.

Srčna žalost me obhaja,
ko pomislim na moža,
gnali so ga proč od doma
slabega in bolnega.

Jaz pa moram tu ležati
v teje nemški bolnici.
Oh, da mogla bi zbežati!
Zame tukaj zdravja ni.

KATARINA MIKLAVOVA

Pesem je napisala štiridesetletna kmetica Katarina Miklav, po domače Srteva, doma iz Lepene pri Zelazni Kapli, tik pred svojo smrtjo v taborišču Ravensbrück, kamor so jo bili odvlekli nemški nacisti. V taborišču je napisala več pesmi, v katerih toži nad surovim ravnanjem nacističnih podvalncev ter nad žalostno usodo slovenskega naroda v času fašistične okupacije. Njena rojkinja dr. Angela Piskernikova, ki je tudi bila v Ravensbrücku, je o Miklavovi zapisala: »Ko smo se ob nedeljskih popoldnevih sestajale med bloki, mi je često citirala kako svojo pesem danes tako, jutri zopet malo drugače, rada je svoje pesmi spreminjala. Nekaj njenih pesmi sem zapisala sproti, nekaj pozneje po spominu. Tri dni pred svojo smrtjo me je prosila za svinčnik in papir. Podala sem ji oboje skozi okno bolniškega bloka, v katerem je ležala. Ko sem prišla, da jo vidim in vprašam, kako ji je, mi je stisnila v roko papirčke s pesmimi. Njene zadnje besede so bile: »Pozdravite vse moje sorodnike in znance v Lepeni! Pozdravite mojega moža, če bo prišel domov! Naj me ne pozabi! — Pesmi pa so slabe. Sežite jih!« A jaz jih nisem sežgala, skrla sem jih v žimnico svoje postelje. Še prej sem jih prepisala in sem original dala njeni svakinji, a jih je izgubila...« Piskernikova je čno od teh pesni objavila kot »dragoceno dokumentarno gradivo za zgodovino narodnoosvobodilnega boja koroških Slovencev v Koroški v borbi, Celovec 1951.

SLOVENSKI POROČEVALEC

ZA BOLJŠO BODOČNOST NOVIH POKOLENI

Travnik, domoljub, da si vidiš, da je današnja stran posvečena enemu naših največjih mož, pesniku Francetu Prešernu. Pa ne samo njemu, ampak tudi poeziji kot taki, saj pesem Katarine Miklavove ravno tako kot mnoge Prešernove pesmi preveča ljubezen do domovine, do človeka, do bratov, kot jih imenuje. Pozorni bralec bo lahko opazil, da so celo nekatere besede, ki jih uporablja pesnica, nam že dobro znane in celo mnoge zlogovne okrajšave. Zakaj Slovenci v najtežjih trenutkih svojega obstoja izražamo svojo bolečino in up prav v verzih, je bilo napisanih že nekaj razprav, ki ne sodijo na to stran, dejstvo pa je, da se naše nacionalno osveščanje in konstituiranje dogaja prav v prostoru poezije. Zato je Prešernov praznik za nas tudi tako velikega, temeljnega pomena.

Dr. France Prešeren

ODLOK

o proglasitvi dneva Prešernove smrti za kulturni praznik slovenskega naroda.

Pred ustaviteljsko sporazumom

Kraljevo oblast je prevel nametnikski svet

Objava odloka o proglasitvi slovenskega kulturnega praznika.

Kjer se prepirata dva, tretji...

Vsaka vojna je rezultat ekonomskih interesov ene od strani, pa naj se ta stran vojskuje ali pa si samo kuje dobičke iz tuje nesreče. To je resnica, stara, kolikor so stare vojne. Ali ena stran uporabi vojaško silo, da bi si z njeno pomočjo pridobila ekonomske koristi na račun druge strani, ali pa tretja stran izkoristi politična (in spet ekonomska) nasprotja med dvema ali več stranmi na določenem območju ter jih obrne sebi v prid. Tako se je zgodilo tudi v Afriki. Boje v Angoli za osvoboditev so masno izkoristili trgovci z orožjem.

Po državnem udaru v Lizboni aprila 1974 ni bilo težko ugotoviti, da bi portugalska dekolonizacija lahko hudo spremenila ravnotežje sil v južnem delu Afrike. Dogodki, do katerih je prišlo po portugalskem prevratu — od pogovorov o ustavni rešitvi v Rodeziji do južnoafriške intervencije v angolski državljanski vojni — so pravilnost take ugotovitve samo potrdili.

Ne gre pa le za vprašanje intervencije Južne Afrike, ki se na afriški celini uveljavlja kot nekakšna utrdba »zahodne civilizacije«. Za Afriko kažeta vse večje zanimanje tako Zahod kot Vzhod. Angolska kriza postaja osrednji nosilni steber za ponovno vzpostavitev sil v tem delu sveta. Seveda Srednji vzhod še naprej ostaja v središču političnih, diplomatskih in vojaških zanimanj velikih sil. Vendar pa v Afriki postaja vprašanje načelo vplivnih območij.

Ameriški državni sekretar Henry Kissinger, ki je očitno že pozabil na intervencijo ZDA (a ne samo na intervencijo, temveč pravo vojno) na Indokitskem — 12.000 km daleč od ameriških obal, se je čudil sovjetski intervenciji v Angoli, »v coni, tako daleč od sovjetskih mejar.

Položaj v Angoli vsekakor niti malo ni podoben onemu v Vietnamu. V Afriki je zaradi nadzora nad nekdanjo portugalsko kolonijo prihodnost »bele« oblasti v južnem območju postala vprašanje. Zato se ne smemo čuditi ob nujnih pozivih Pretorije »svobodnemu svetu« (kakor ZDA in njena grupacija v svoji politični doktrini imenujejo svoj svet v primerjavi s komunističnimi deželami), naj očuva njene interese na tem območju. Zahod pa seveda ne more ostati ravnodušen ob njenih pozivih; spomnimo se samo dejstva, da je Južna Afrika največji proizvajalec zlata na svetu, po proizvodnji urana pa druga na svetu.

Angola — če državljanske vojne le še ne bo konec — je na poti, da postane poskusni poligon, na katerem bi si pogledala v oči Vzhod in Zahod. Ne gre samo za množično pošiljanje najsodobnejšega orožja nasprotujočim si organizacijam. Angolska vojna ni omejen spopad, vpliva lahko tudi na popuščanje napetosti v svetu in stanje se lahko zaradi nje poslabša. Zainteresirane strani to dobro vedo.

Podpora Sovjetske zveze angolski MPLA teče v obliki orožja in vojaških svetovalcev. Po podatkih iz krogov, ki so blizu Pentagonu, so Sovjeti od septembra 1974 pa do zdaj dali MPLA približno za 100 milijonov

dolarjev pomoči. Ameriška pomoč drugemu taboru pa je prišla kasneje in je zato toliko manjša.

Tu se spet pojavlja CIA s svojim lastnim proračunom, saj ameriški kongres ni pripravljen dati dovoljenja za neposredno vmešavanje ZDA v to afriško zadevo glede na to, da rane iz indokitske vojne še niso zaceljene. Prispevek CIA v angolsko vojno ocenjujejo na okrog 50 milijonov dolarjev. Po ocenah krogov, ki so blizu ameriški obveščevalni službi, pa je ta »pomoč« maksimum tega, kar CIA lahko stori, da bi onemogočila MPLA, dokler kongres ne bi dovolil neposredno intervencijo ZDA.

Če seštejemo omenjeni številki, nam vsota 150 milijonov dolarjev za orožje v vsega dobrem letu dni pokaže, da se je Angola že vključila med tista območja, ki so v vojaškem in strateškem pogledu na Zemljinii obli najobčutljivejša — kjer supersili tekmujeta v količini orožja in svojih interesih.

Septembra 1974, ko se je sklenila vojna angolskih osvobodilnih gibanj proti portugalski armadi, so Portugalci vsaki od treh organizacij dali 1500 avtomatskih pušk G-3, potem pa so dobave orožja postale za MPLA, UNITA in FNLA najpomembnejši element v njihovem medsebojnem boju za oblast. Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole uporablja orožje, ki so ga poslale ZSSR in države Vzhodne Evrope, drugi dve gibanji pa računata na pomoč Kitajske, Francije, ZDA in Južne Afrike. Del doktrine ZSSR pri pomoči MPLA je prav v tem, da bi zmanjšali vse večji vpliv Kitajske v Afriki. S pušk so trgovci vseh strani prešli na projektile, zahvaljujoč trgovcem s topovi pa je vojna v Angoli postala sodobna vojna, kar pomeni — strahotno ubijalna.

Vendar pa angolska osvobodilna gibanja niti zdaleč niso edine afriške stranke trgovcev z orožjem. Dirka v oboroževanju je zgrabila vso celino. V obdobju 1973—1974 se je uvoz težkega orožja v države črne Afrike podvojil. Če izvajamo Južno Afriko in Egipt, je Afrika samo za težko oborožitev porabila v letu 1974 kar 227 milijonov dolarjev. Največ orožja so uvozile Etiopija, Gana, Nigerija, Tanzanija, Uganda in Zaire.

Stockholmski mednarodni inštitut za mirovne raziskave (SIPRI) meni, da bodo konec koncev nakupi orožja v državah črne Afrike presegli vrednost milijarde dolarjev že konec leta 1975; podatkov o tem, kolikšna je bila številka konec decembra 1975, še ni. So pa podatki, da v teh istih državah porabijo v zdravstvu povprečno samo po en dolar letno na prebivalstva. Toda to, zakaj so vojaški proračuni nerazvitih in neuvrščeni držav tako visoki, je že stvar druge, dolge razprave. Vsekakor jih k temu silijo nepotesljivi apetiti veliko močnejših.

Glavno korist od te trgovine z orožjem imajo seveda industrijske države Vzhoda in Zahoda, ki imajo edine taka finančna in tehnološka sredstva, nujna za proizvodnjo sodobnega orožja. Poleg finančnih koristi, ki jih imajo pri tej trgovini, je »vojaška pomoč« zanje tudi pot, da si zagotovijo politični vpliv na svoje kupce. Zaradi tega tudi prihaja do tako živahne konkurence, o kateri med drugim pričajo hudo ugodni kreditni pogoji, ki so jih ponudili nekaterim državam, za katere menijo, da so strateško pomembne.

Združene države Amerike so tako sklenile sporazume o vojaški pomoči s kakimi desetimi državami črne Afrike; dale jim bodo skoraj 200 milijonov kredita z majhnimi obrestmi, potem pa bodo sklenili še sporazume o tehnični pomoči. Samo Etiopija je v letu 1975 kupila v ZDA za 7 milijonov dolarjev orožja, letos pa se bo vsota dvignila kar na 22,6 milijona dolarjev.

Sovjetska zveza, Kitajska in nekatere države Vzhodne Evrope so podpisale podobne sporazume s 14 afriškimi državami, vrednost teh sporazumov pa je 400 milijonov dolarjev; vendar sporazumi predvidevajo še sistem posojil z ugodnimi pogoji. Francija v okviru bilateralnih sporazumov dobavlja orožje Dahomeju, Slonokoščeni obali, Gabonu in Zaire. Velika Britanija ga pošilja Gani, Keniji, Madagaskarju in Tanzaniji. Temu pa je treba dodati še prodaje orožja, ki niso zajete v noben sporazum, temveč spadajo v običajno trgovanje. V Afriki je v prodaji te vrste Francija na prvem mestu.

Združene države Amerike so svoje družbe, ki izdelujejo orožje, pooblastile, da neposredno trgujejo s 17 afriškimi državami. Veliko število manjših držav pa brez posrednika prodaja lahko orožje. To so Španija, Italija, Belgija, vse bolj pa se z orožjem, kakršnega mora imeti v oborožitvi prav vsaka armada, uveljavlja na afriškem tržišču tudi Jugoslavija, v glavnem na tržišču v neuvrščeni državi. Vrsta držav tudi prepredaja uvoženo orožje. Taka je Jordanija, ki je leta 1974 dobavila Južni Afriki več kot polovico vsega težkega orožja, kar ga je ta država tisto leto uvozila; transakcije so tekle prek neke južnoafriške družbe v Lichtensteinu. Del tega materiala je bil verjetno namenjen tudi Rodeziji.

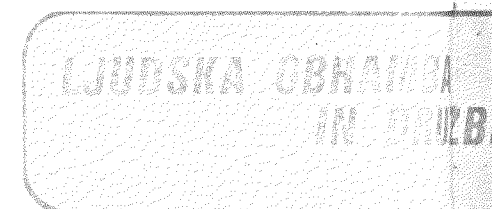
Vzroki, ki afriške države silijo, da se opremljajo s sodobno, ob tem pa zelo drago vojaško opremo, so večstranski. Predvsem gre za nevarnost državljanske vojne; meje, ki so jih podedovali po kolonizatorjih, silijo v sožitje etnične skupine, ki so si že leta v laseh. Tako je v Etiopiji, Sudanu in Nigeriji. Potem gre za prestiž; močna armada predstavlja simbol neodvisnosti, posebej še, če je šef države vojaška osebnost, kot je to v večini afriških držav. Afriške države se oborožujejo tudi zaradi notranje varnosti; marsikak šef afriške države je na oblasti, zahvaljujoč državnemu udaru, in računa na to, da se bo na oblasti zadržal s pomočjo armade. Gre pa tudi za zaščito meja. V Afriki je veliko primerov obmejnih spopadov — med Kenijo in Etiopijo v Somaliji, med Malijem in Zgornjo Volto, med Ugando in Tanzanijo. Slednja ima danes armado 14.000 ljudi, eskadriljo lovcev-bombnikov mig in bataljon oklepnih vozil — in se s tem uvršča na 6. mesto v črni Afriki.

V se večje nakupe orožja v obdobju med 1974 in 1975 pojasnjujejo z naraščanjem napetosti v notranjosti afriške celine. V večini primerov gre za antagonizme, ki izvirajo iz zadnjih etap dekolonizacije — spopad v Magrebu v zvezi z Zahodno Saharo, vojna v Angoli, za katero se neposredno zanimajo sosednje države, predvsem Zaire in Kongo, problem enklave Kabinde...

MIROSLAV ULČAR
TANJUG

MPLA — sovjetski top na položaju

Stiricevni protiletalski top ZPU kalibra 14,7 mm

Francoski oklepni avtomobil v oborožitvi FNLA: poslali ga bodo v Zaire v popravilo...

CIRIL ZUPANC: O partizanski saniteti na Goriškem

10. nadaljevanje

7. Večja evakuacija ranjencev

Na območju 9. korpusa je bilo poleti 1944 nekaj večjih borbenih korpusnih in divizijskih akcij, po katerih se je stanje ranjencev znatno povečalo. Pričakovati je bilo tudi zavezniško izkrcanje v Istri, kar bi zahtevalo največje angažiranje vseh borbenih enot in število ranjencev bi bilo še znatno večje. Da bi se razbremenili prevelikega števila ranjencev, se je korpusno poveljstvo domenilo z GŠ NOV in PO Slovenije za evakuacijo le-teh. 13. avgusta 1944 je 31. divizija v Cerknem prevzela 28 težkih ranjencev iz SVPB »Franje« in jih prepeljala in prenesla na Predmejo. Nekaj dni kasneje je 30. divizija na Hudem polju v Tr-

novskem gozdu prevzela 50 težkih ranjencev od SVPB »Pavle« in jih prepeljala na Predmejo.

16. avgusta 1944 je 31. divizija zavarovala pot od Predmeje skozi Otlico, Col in Podkraj do Bukovja in Strmice na Pivki. Po tej poti so ranjence prepeljali s kamionom in z včrvi. Na Ravbarkomandi je Gradnikova brigada postavila zasede, ki so varovale prehod čez cesto in čez železniško progo. Ranjence je nosila Vojkova brigada in z njimi je bil sanitetni referent medicince Marjan Koršič. V vasi Dane pri Cerknici so jih oddali. Transport je spremljal san. ref. 30. divizije dr. Dušan Možina z bolničarko Zivo. Z ranjenci in borci se ski Log na Javornik in v Vo-

tu srečal tudi poveljnik GŠ generalporočnik Fran Rozman-Stane. Po isti poti so se enote vrnile na Predmejo, kjer so se zadnje dni avgusta odpočile in se pripravljale za napad na Črni vrh.

Druge večje evakuacije ranjencev je bila izvršena zadnji sovražnikovi ofenzivi. Tedaj so se med Mrzlo in po in Gačnikom, kjer se je zadrževala glavnina korpusa, znašli ranjenci treh pokrajin: bolnišnic, in to: Vojkova območja 9. korpusa, 30. divizije »Garibaldi-Natisonek« in lo je okrog 230 ranjencev od tega tretjina nepokrnjenih!

Korpusno poveljstvo ukazalo 31. diviziji, da Gradnikove brigade, da se kuira vse te ranjence na ranjsko. Ponoči na 1. avgusta 1945 se je divizijski kolona (Prešernova in Vojkova b-

Orožje v boju proti tankom

Protitankovski boj postaja vse bolj nujnost sodobnega vojskovanja in najbrž ni potrebno posebej poudarjati, da je tako zagledelj, ker tanki ostajajo in bodo še naprej izredno pomemben dejavnik v operacijah na kopnem. Jugoslovanska ljudska armada posveča urjenju v protitankovskem bojevanju veliko pozornost, enako pa je tudi v enotah teritorialne obrambe, ki so se sploh dobro opremljene in izurjene za tako dejstvovanje. Glede na to, da naš častnik prebira veliko število rezervnih vojaških starešin in pripadnikov teritorialnih enot, med njimi tudi dosti mladincev — prostovoljcev v teh enotah, bi radi tudi mi prispevali kamenček v mozaik njihovega usposabljanja in seznanjanja z različnimi orožji za protitankovski boj. Zato smo pripravili daljši prispevek o protitankovskih orožjih, za katerega smo uporabili vrsto predlogov, med njimi tudi več člankov sovjetskega inženirskega polkovnika A. Latuhina, ki so v zadnjem času izšli v sovjetskem časniku Krasnaja zvezda. Prispevek bomo objavili v več nadaljevanjih.

Eno najučinkovitejših sredstev pehote za boj s tanki iz bližine so protitankovski ročni minometi. Zanje je značilna velika moč pri prebijanju oklepa, kar omogoča, kot poudarjajo tudi tuji vojaški časopisi, da se z njimi bojujemo proti sodobnim tankom skoraj vseh tipov, z njimi onemogočimo vsa samohodna oklepna orožja in druga premična sredstva, rušimo poslopja mestnega tipa, pripravljena za obrambo, napadamo pa tudi artilerijske položaje.

Ročni minomet je v bistvu orožje z gladko cevjo in z aktivno-reakcijskim delovanjem pri izstrelitvi mine. Mino izstrelimo s pomočjo smodniškega naboja, pri nekaterih (bazooka) pa se med letenjem vključijo še reakcijski motor, ki granati še poveča hitrost.

Kaliber sodobnih ročnih minometov je lahko različen; obstajajo ročni minometi s kalibri od 40 do 90 mm, mine so težke od ene kile do 3,3 kg, namerilna razdalja za premične cilje je 150 do 300 metrov, če pa mina udari ob oklep pod pravim kotom, ga prebije, četudi je debel do 300 mm. Običajno so cevi ročnih minometov izdelane iz visokokvalitetnih jekel. S tem dosežejo, da so kar najbolj lahke, hkrati pa kar najtrdnje in jih je moč uporabiti čim večkrat.

Naš domači ročni minomet pozna skoraj vsakdo, zato se zdaj ob njem ne bomo ustavljali, pač pa bomo o domačih protitankovskih orožjih pripravili prispevek za konec te serije. Zdaj si oglejmo za primer podatke o zahodnonemškem ročnem minometu kalibra 44 mm »Panzerfaust 44-1A-1«. Kumulativna mina tega minometa ima krilca in je spredaj kalibra 81 mm, objavljeni pa so bili podatki, da so leta 1974 izdelali izpopolnjeno mino za ta minomet. Nova mina ima kaliber 67 mm. Namesto 2,1 kg, kot dotedanja, tehta nova mina le poldruhi kilogram, medtem ko je teža smodniškega polnjenja skoraj dvakratna — 1 kg, prej pa le 0,6 kg. S tem se je začetna hitrost mine povečala s 107 mm/sek na 168 mm/sek. Z njo lahko streljajo na premikajoče se tanke, ki so oddaljene 300 metrov, in na stoječe tanke, oddaljene celo do 400 metrov.

Nekateri tipi tujih ročnih minometov so prirejeni tako, da se jih uporabi samo enkrat. Tak je na primer ameriški ročni minomet kalibra 66 mm M-72, pa tudi švedski minomet kal. 74 mm itd. Taki ročni minometi pridejo vojakom v roke že pripravljene za izstrelitev mine. Ko mino vojak izstrelji, cev preprosto odvrže.

Tehnično izpopolnjevanje ročnih minometov gre v glavnem v smeri modernizacije obstoječih tipov. Konstruktorji bi radi

povečali njihovo moč pri prebijanju oklepa tako, da bi prebili 400 mm debelo plast jekla, da bi povečali učinkoviti domet mine glede na premične cilje na 400 m, proti stoječim ciljem pa do 600 metrov. Tuji konstruktorji predvsem posvečajo pozornost široki uporabi visoko kvalitetnih jekel, lahkih litin in plastičnih mas, vse pa zato, da bi bili ročni minometi čim lažji.

Majhne pehotne enote uporabljajo za boj proti tankom tudi tromblone in tromblonske mine; uporabljajo jih na razdalje od 100 do 150 metrov. Mine imajo kumulativno polnjenje, ki zanesljivo prebije 250 do 300 mm debel oklep, če seveda mina udari vanj pod pravim kotom. Mine so težke od 0,5 do 0,7 kilograma.

Tromblonske mine izstreljujemo s pomočjo tromblona na ustju puške cevi. Cev je od znotraj lahko celo gladka, če ima mina krilca; če pa je cev izžlebljena, se mina stabilizira z vrtenjem okrog svoje vzdolžne osi.

Nekateri tipi pušk kalibra 7,62 mm, na primer ameriška M-14, zahodnonemška puška G-3, belgijska puška FN in izraelska galil, omogočajo, da mine izstreljujejo tudi brez tromblonskega nastavka. Mino neposredno nataknejo na puško.

Pehotnega orožja samega po sebi ne šte-

jemo med specialna protitankovska sredstva. Vendar to ne pomeni, da so pešaki, ki so oboroženi s puško ali mitraljezom, brez moči v boju s tanki. Med strelivom, ki ga ima pehota, so namreč tudi naboji, ki lahko prebijejo oklep, so tudi naboji, ki oklepno sredstvo zažgo itd.

Učinkovitost prebojnih nabojev je odvisna od tega, koliko debel je oklep, predvsem pa seveda od tega, kolikšna je kinetična energija kroglice v trenutku, ko udari ob oklep. Kolikor sta kinetična energija in hitrost kroglice večji ter kolikor bliže pravemu kotu je kot, pod katerim kroglica ušeka v oklep, toliko debelejši oklep lahko krogla prebije. Toda bolj je cilj oddaljen, bolj pada hitrost kroglice, zato se zmanjšuje tudi njena prebojna moč. Vsekakor pa prebojne kroglice kalibra 7,62 mm, izstreljene iz pušk ali mitraljeza z razdalje 200 do 300 metrov in ki zadenejo v oklep pod kotom 90 stopinj, prebijejo oklep, debel 10 mm.

Poudariti je treba, da so se v tujini v zadnjih letih začeli precej bolj zanimati za raziskave prebojnih zmoglosti pehotnega orožja. Delajo na primer poskuse z uranovimi naboji v obliki puščice, v katerih je uran brez radioaktivnih izotopov. Izkazalo se je, da precej visoka kinetična energija uranovih puščic lahko iz bližine prebije do 50 mm debel oklep, če udari vanj pod kotom od 60 do 90 stopinj.

Preučujejo tudi možnosti, da bi s pehotnim orožjem izstreljevali reaktivne kroglice različnega kalibra — vse do 20 mm, iščejo tudi poti, da bi dosegli super visoke začetne hitrosti krogel — do 3000 metrov v sekundi in še več. Očitno je, kako daljnosežni so ti cilji. Za tako hitre kroglice namreč ni oklepa, ki bi jih mogel zadržati. Toda strokovnjaki se tu srečujejo z vrsto težav. Menijo, da uresničitev novih načel in konstruiranje novih tipov pehotnega orožja ne bo možno že v sedemdesetih letih, temveč šele kasneje.

Prihodnjic:

ARTILERIJSKO OROŽJE PROTI TANKOM

REKORD IZJEMNEGA POMENA ZA OBRAMBNE PRIPRAVE V SLOVENIJI

Naša obramba: 100.000 naklade

Te dni je revija Naša obramba z januarsko številko osmega letnika dosegla naklado, kakršne bi si lahko želel vsak časopis — na podlagi prišpehlih novih naročil je bila natisnjena v 100.000 izvodih. S tem je postala največja slovenska revija sploh in ena izmed največjih v Jugoslaviji. Dosegla — in s tem presegla tistega, ki ga je imela že lani — pa je tudi rekord v svetovnem merilu: na vsem svetu namreč ni revije s tako ali podobno vsebino, ki bi glede na število pripadnikov ustrezne narodnosti imela toliko naročnikov, kot jih ima zdaj Naša obramba.

Revija Naša obramba se z vsebinsko zasnovo vse bolj približuje tistemu cilju, ki so si ga zastavili soustanovitelji — med njimi je odselek tudi republiški sekretariat za notranje zadeve SRS — ter svet revije, ta pa je, da bi postala resnična družinska revija za vsa vprašanja, ki kogarkoli v naši družbi — od mladincev, gospodinje pa do upokojenca — zadevajo v zvezi s pripravi na obrambo naše domovine pred morebitno agresijo katerekoli vrste. Rezultat prizadevanj po »vsestranskosti« je tudi naklada januarske številke — med naročniki se dokaj množično vključujejo pripadniki milice in še bolj kot doslej pripadniki teritorialnih enot, revijo naročajo iz vrst nerazporejenega prebivalstva, tečejo pa dogovori, da bi se v večjem številu izvodov kot do zdaj pojavljala tudi v vseh vojaških klubih po vojašnicah po vsej Jugoslaviji — vsem tem strukturam pa bi se prilagajala tudi vsebina revije.

Ob vsem tem še vedno obstajajo zelo odprte možnosti, da se Naša obramba še bolj razširi med mladino. V tem primeru bi programsko zasnovo prilagodili tudi šolskim programom obrambe in zaščite...

Seveda pa je treba ob vsem tem vendarle izrecno poudariti, da tu ne gre samo za take ali drugače zasižne Naše obrambe, ko govorimo o njeni razširjenosti, ampak je to odsev predvsem izredno angažiranega odnosa naših delovnih ljudi do obrambnih priprav in odsev njihove visoke državljanske, domoljubne zavesti.

Januarska številka, o kateri govorimo, je izšla tudi v povečanem obsegu, na 80 straneh, in bi bilo nesmiselno poskušati, da bi

prikazali vse prispevke. Opozorimo naj samo na del, ki je posvečen narodnoosvobodilnemu boju in 2. svetovni vojni nasploh, saj bo to naše bralce vsekakor najbolj zanimalo.

Prispevki o narodnih herojih so se iztekli. V preteklih letnikih so bili praktično brez predaha objavljani prispevki o devetindesetih narodnih herojih, zdaj pa se je podoba »rubrike« spremenila: isti avtor, nekdanji urednik TV 15, bo odslej pisal o neznanih junakih naše revolucije, o borbah, ki so storili junaška dejanja, ki so junaško umrli, vendar je vse to ostalo neznan in niso dobili zasluženega priznanja. Tokrat je že opisal primer Marka Kraljičica-Cenka in Mirka Mušiča-Zevsa, ki sta se zaradi izdajstva hišnega gospodarja znašla 28. 1. 1944 ujeta na podstrešju neke hiše v Bukovici; da ju nemški orožniki in policisti ne bi živa dobili v roke in jih razkrinkali kot pripadnika VOS, sta uničila vse svoje stvari in zadnje naboje prihranila zase...

Nadaljujeta se feljtona, ki tečeta že od lanske jeseni — »Načrti in polom četniško-gestapovskih komandosov« ter »Lazar proti Küblerju«, sklenila pa se je serija Maksa Zadnika o partizanskih obeh in ušesih oziroma natančneje — o obveščevalcih Istrskega odreda. V tem zadnjem prispevku avtor opisuje, kako sta bila obsojena in ustreljena razkrita partizanska obveščevalca v nemškem štabu Miroslav Majcen-Titi in Vilko Marhel-Viti.

Razmere v katerih je delovalo partizansko tiskarstvo, niso bile niti zdaleč lahke; tudi zdaj, ko na raznih skupnih vojaških vajah preizkušamo tudi delovanje tiska, se današnje delo tiskarjev nikakor ne more primerjati s tistim v NOB, saj sta tiskarska tehnika kot tehnika zvez tako napredovala, da je primerjava nemogoča. Kako je nastajal Partizanski dnevnik, nam v svojem članku razkriva Borivoj Repe, ki se je pogovarjal s partizanskim stavcem Marjanom Porento, ki je sodeloval pri nastajanju tega partizanskega časopisa v najtežjih okoliščinah.

In za konec tega dela o NOB in 2. svetovni vojni sta še dva prispevka za tiste, ki so jim pri srcu vohunske zgodbe in zgodbe o gangsterjih. V prvem gre za to, kako sta se na področju vohunske dejavnosti spopadli »Hitlerjeva Erika« in »Stalinska Marija«, v drugem pa za to, kako je ameriška mafija pripravila Američanom pomoč na Siciliji pred njihovim izkrcanjem.

MIROSLAV ULČAR

44 mm sovjetske izdelave na položajih MPLA

goda ter navedene tri pokretne bolnišnice z ranjenci) posrečilo neopaženo in brez boja izvit se iz Tisovca v Trnovskem gozdu v grapo Idrijske Bele, skozi Idrijski Log na Javornik in v Vodiče. Od tam pa naslednji dan skozi Hrušico do Sv. Lovrenca nad Strmico na Pivki. Prešernova brigada je tokrat zasedami zavarovala prehod čez cesto in železniško progo na Ravbarkomandi. Premik teh bolnišnic je spremljal dr. Davorin Valenti. Dva bataljona Vojkove brigade sta v noči na 4. april 1945 z vsemi ranjenci prešla cesto in progo ter šla z ranjenci po gozdnih poteh Javornikov in Snežnika vse do Čabra. Tudi tokrat je ranjence spremljal Marjan Koršič. Spominja se, da je bil ta transport izredno težak. Mnogi ranjenci ga niso preživeli, izčrpani do onemoglosti so ostali na poti. Borci obeh bataljonov so z ožuljenimi ramami in tudi skrajno izmučeni prišli na cilj. V Čabru je bila že prava svoboda. Borci so se od-

počili in nahranili. 9. aprila sta se bataljona vrnila na Pivko, obložena s strelivom, hrano in cigaretami. Vsi so bili tudi preoblečeni v nove angleške uniforme. Na Pivki se je bilo tedaj treba točilo s četniki okrog Cola in Javornika pa z Rupnikovim bataljonom. Pokretne bolnišnice z ranjenci so v Čabru dočakale svobodo.

IV. TERENSKA SANITETA

1. Okrožna saniteta
Po ukazu Vojne oblasti 9. korpusa so julija 1944 nastala Idrijsko, Tolminsko in Vipavsko vojno področje. Jeseni se je Tolminsko preimenovalo v Kobariško; Idrijsko in Vipavsko pa se je kasneje združilo v Goriško vojno področje. V okviru teh področij so se razvile Komande mest in njihovih partizanske straže. Vzporedno s to vojaško zaledno organizacijo so tedaj nastala tudi teritorialno večja okrožja, in sicer: Severno-primorsko, Srednje-primorsko in Zapadno-primorsko okrožje s svojimi okraji. Vojna področja

in okrožja, ki so se teritorialno pokrivala ter Komande mest in okraji, so razne službe urejali skupno, tako tudi zdravstveno službo na terenu.

V letu 1944 sta se razvili dve pokrajinski ustanovi, ki sta sodelovali po sanitetno-veterinarski službi. Pri sanitetnem odseku Vojne oblasti 9. korpusa je dr. Matija Pelgrin nadziral delo sanitetnih referentov Vojnih področij. Sanitetni referent pri Pokrajinskem NOO za Slovensko Primorje in Trst je postal dr. Branko Volavšek, ki je bil premeščen iz Gradnikove brigade. Veterinarski referent pri PNOO je bil veterinar dr. Križnič.

Pri Idrijskem VP je bila sanitetna referentka medicinska sestra Marija Jamnik. V Severno-primorskem okrožju sta pri civilni saniteti delala dr. Franc Podkoritnik-Očka in dr. Zoran Dietz. V Zakrižu na Cerkljanskem sta uredila manjšo civilno bolnišnico. Z njim je sodeloval zdravnik splošne prakse dr. Antonio Sticchi v Cerknem.

DOPISNIKI NAM POROČAJO

NOVO MESTO

USPEL OBČNI ZBOR

Po skrbnih pripravih vodstva in aktivna ZK je bil 22. januarja opravljen občni zbor osn. org. ZRVS Majde Silc Novo mesto. Dotedanji predsednik Jože Brodar je podal poročilo o delu in poudaril potrebo po še večji učinkovitosti. Delo organizacije je bilo uspešno, saj smo imeli več strokovnih predavanj splošno vojaške in družbenopolitične vzgoje, za praktično usposabljanje vojaških starešin pa je bilo opravljenih v preteklem obdobju več kombiniranih orientacijskih pohodov. Udeležili smo se tudi tekmovanja v občinskem okviru.

Ker je dosedanja osnovna organizacija imela nad 200 članov, kar je v nekaterih skupnih akcijah oviralo uspešno delo, smo se na občnem zboru odločili osnovati dve organizaciji: ZRVS Majde Silc in ZRVS Zabcja vas. Izvoljeni sta bili tudi njuni vodstvi.

Po bogati razpravi, ki je prispevala k srednjeročnemu programu dela, je sledilo še predavanje »O družbeni samozaščiti in vidikih varnostne situacije«.

MARJAN PUREBER

Bistri pod Belo pečjo; gradbeni material bo podarilo Gozdno gospodarstvo.

Na zboru so obsojili sklep občinske izobraževalne skupnosti, ki je ukinila študentske na ekonomske srednje šole. Prizadeti so tudi otroci borcev. Pogovorili so se tudi o družbeni samozaščiti in izrazili ogorčenje nad izgredom v Mojstrani.

IGNAC ZDOVC

RAVNE NA KOROŠKEM

TUDI RAVENSKI REZERVNI STAREŠINE SO BILI DELAVNI

Občinski odbor ZRVS Ravne obsega pet krajevnih združenj: Črna, Mežica, Prevalje, Ravne I in Ravne II. Na zadnji so napravili pregled lani opravljenega dela. Z zadovoljstvom ugotavljajo, da so v celoti izvršili zadane naloge, le namesto občinskega orientacijskega taktičnega pohoda so se člani udeležili republiškega. Delo je bilo usmerjeno predvsem v strokovno in družbenopolitično vzgojo članstva ter v družbeno samozaščito. Na predavanjih je bilo lani navzočih 85 odstotkov članov. Taktični po-

območja Bleda in Gorij je bilo predavanje 20. januarja na Bledu, za bohinjsko pa 21. januarja v Bohinjski Bistrici.

O varnostni problematiki s posebnim ozirom na naloge starešinskega kadra na področju družbene samozaščite je govoril Hinko Bratuž-Oki. Glede na večje število starešin, ki se teh predavanj niso mogli udeležiti, so predavanje ponovili 26. januarja v radovljški kinodvorani.

Svet za LO skupščine občine Radovljica je v letošnjem programu obrambne vzgoje prebivalstva v občini določil dve temi, ki sodita v okvir enotnega programa obrambne vzgoje republiškega sekretariata za ljudsko obrambo SR Slovenije. Temi imata naslov: »Požarnovarnostni ukrepi in gašenje požarov v miru in vojni« ter »Samozaščita prebivalstva v vojni in ob drugih nesrečah«. Tako kot lani bo predavanje organizirala Delavska univerza Radovljica, ki bo zagotovila razen predavateljev tudi odgovarjajoča ponazorila — diapozitive in filme.

Za prvo temo so predvidene 4 šolske ure, za druga pa dve. S predavanji bodo v vseh krajevnih skupnostih, OZD in TOZD, začeli že v februarju.

JR

CERKNO

V SPOMIN NA 27. JANUAR

Ob zori 27. jan. 1944 je pod streli nemških okupatorjev padlo po pobočju Bre nad Cerknom 47 gojencev 6. tečaja partijske šole. To je bil najbolj žalosten dan med NOB na Cerkljanskem. Zato se tega pretresljivega dogodka spominjo vsako leto. Tudi letos so predstavniki družbeno političnih organizacij in skupščine občine Idrija ter krajevnih organizacij Cerkno položili vence ob tem spomeniku.

V osnovni šoli — spomeniku NOB so odprli razstavo fotografij spomenikov NOB v idrijski občini in likovnih del učencev osnovne šole Cerkno na temo partizanska saniteta in 27. januar 1944 v Cerknem. Obenem so v ZK sprejeli štiri mladince.

Po proslavi, ki so se je udeležili tudi Albert Jakopič-Kajtimir, Lidija Sentjunc, Franc Kimovec-Ziga in Miha Marinko, je bila seja Društva prijateljev cerkljanske šole, ki jo je vodil predsednik Miha Marinko. Šola — spomenik NOB v Cerknem, ki je bila zgrajena s solidarnostjo vseslovenske skupnosti, še ni dokončana. Vsekakor pa bo dograjena še letos, čeprav ni zbranih dovolj finančnih sredstev. Prav o tem, kako se zbrati potrebna sredstva, je tekla beseda na tej seji.

Pogovorili so se tudi o pokrajinskem muzeju NOB na Primorskem. Domenili so se, da bi bil mogoče del tega muzeja tudi v Cerknem, ki bi rabil osnovni šoli za proučevanje zgodovine NOB in za dopolnilni ogled turistom, ki obiščejo bolnico Franjo. JANEZ JERMAN

SLOVENJ GRADEC

OBČNI ZBOR TABORNIKOV

Taborniki odreda Severni kurir Slovenj Gradec so imeli 24. januarja svoj letni občni zbor na katerem so pregledali svoje delo v zadnjem obdobju in sprejeli načrt za leto 1976.

Poročila so pokazala, da je bila dejavnost odreda v letu 1975 mnogostranska, saj je zajemala vse od pohodov in taborjenja pa do kulturnih in športnih prireditev. Največ naporov je bilo v preteklem letu usmerjenih za pridobivanje osnovnega vodniškega kadra. Ta problem je reševal odred v okviru gozdne šole v Gornjem gradu in na tečaju za vodnike v Šmrtnem.

Kot glavna pomanjkljivost je bilo poudarjeno slabo administrativno poslovanje. Zaradi tega je šepala tudi povezava med četami in odredovo upravo. Občni zbor je sprejel nova pravila organizacije in izvolil novo vodstvo. Starešina odreda je postal Stane Butolen, načelnik pa Albin Kac.

Ob zaključku zbora so zaslužne tabornice in taborniki dobili še priznanje in knjižne nagrade.

ADOLF ANKON

Kovinoplastika

Izdelovanje kovinske galanterije, izdelkov iz plastičnih mas, litih in elektro predmetov

Pošta: 61386 Stari trg pri Ložu

IZ NASIH KRAJEV

JESENICE — Koordinacijski odbor za LO in družbeno samozaščito pri občinski konferenci SZDL je svojo zadnjo sejo posvetil družbeni samozaščiti. Tovariš Ivan Saksida je pojasnil celotno problematiko. V teku je tudi razprava o družbenem dogovoru o družbeni samozaščiti, ki se bo zaključila do 25. februarja. Tedaj bo lista izročena v podpis občinski skupščini, krajevnim skupnostim, OZD in družbenopolitičnim organizacijam. V dogovoru so potanko določili pravice in dolžnosti občanov. V teku so predavanja o teh vprašanjih. Treba je poudariti, da so dobro obiskana. Na Blejski Dobravi je bila dvorana nabit polna.

LUDVIK AMBROŽIČ

★

SLOVENSKE KONJICE — Tudi letos, ko bo minilo 31 let od mučeniške smrti 100 talcev na Stranica, bodo Konjičani počastili njihov spomin. V četrtek, 12. februarja, ob 10. uri bo tam spominška komemoracija, na kateri bodo sodelovali tudi pevci, recitatorji in godba. ZZZ NOV bo povabila najbližje svoje padlih žrtev, da skupno obudijo spomin nanje. Srečanje je že tradicionalno.

Vsako leto se ga udeležijo številni svojci in borci. Vsem sta skupna želja po ohranitvi miru in svobode. Spomin na preteklost, spoštovanje sedanosti in skrb za prihodnost so osnovna tema vsakoletnega srečanja.

JULKA TAJNIKAR

★

IDRIJA — Krajevna skupnost Idrija je ob pomoči nekaterih organizacij združenega dela pripravila predstavitev spomenika s Trga marsala Tita v osrednji mestni park. Pri predstavitvi, ki bo stala približno 45.000 dinarjev, so sodelovala podjetja: Rudnik živega srebra, Zidgrad, Cipka, Kmetijska zadruga, Monter in Hotel Nanos.

IGOR BONCINA

★

JAVORNIK — KOROŠKA BELA — V nedeljo, 25. januarja, je krajevno ZB NOV pripravilo tradicionalni kurirski smuk od spomenika padlim karavanskim kurirjem na Pristavi. Ker ni bilo snega, so izvedli patrdljna tekmovanja v smučarskih disciplinah. Nad sto udeležencev je dokazalo tesno povezavost z ZB in tudi mladine je bilo mnogo. Prav tako so nastopili graničarji. Ob spomeniku je spregovoril o deležu kurirjev v NOB tovariš Franc Treven. Tekmovanje je bilo tudi dobra kondicijska priprava za 11. zimski pohod na Stol, ki bo 21. in 22. februarja.

L. A.

★

SLOVENJ GRADEC — Zveza prostovoljcev za severno mejo je 29. januarja imela redni letni občni zbor. Izrazili so zadovoljstvo nad gospodarjenjem v minulem letu, Nobenih problemov niso navajali in prijetno je bilo slišati, da so vsa njihova vprašanja bila rešena zadovoljivo. Sekretar občinske konference SZDL Lojze Slemenik je opozoril, da moramo biti budni vsled sovražne agitacije. Predstavniki ZZZ NOV Stane Butolen je navzočim obrazložil predlog novega pravilnika, na podlagi katerega bodo priznavalnine koroških borcev izenačene z onimi, ki jih imajo borci pred 9. IX. 1943. Sprejeli so novi pravilnik svoje organizacije in izvolili novo vodstvo.

ADOLF ANKON

ČRNA NA KOROŠKEM

ZBOROVANJE BORCEV

Borci iz Črne so se zbrali na redni letni občni zbor 25. januarja. Iz prebranega poročila je razvidno, da so marljivo delali vse leto. Imeli so 7 rednih sej odbora. Izdali so 26 priporočil pri reševanju raznih prošelj. V zdravstveni dispanzer so poslali 38 članov. Pri solidarnostnem skladu so izposlovali stanovanja za pet borčevskih družin, toda zamaž so prosili za denarno pomoč, ki bi jo potrebovali nekateri borci za obnovitev lastnih hiš. Klimatskega zdravljenja so bili deležni 4 člani, medtem ko jih za letos predvidevajo 7.

Borci menijo, da bi morali še bolj okrepiti sodelovanje s šolskim krožkom NOB. Sklenili so, da bodo učence spremljali po poteh ob spominskih obeležjih. Do 4. julija bodo obnovili partizansko bolnišnico v

hod so zaključili z izpiti, organizirali pa so tudi neobvezno streljanje z vojaško pištolo. Sodelovalo je 95 odstotkov članov. Ekipa za republiški pohod ni bila najbolj pripravljena in temu primerna je bila tudi uvrstitev.

Zelo aktivno je bilo sodelovanje v družbeni samozaščiti, v SLO, civilni zaščiti in pri usposabljanju pripadnikov teritorialne obrambe. Z mladino so obiskovali spominska obeležja iz NOB in nastopali skupaj z njo ob praznikih. Delegacija iz občine je bila prisotna na zveznem srečanju ZRVS v Kumrovcu. Poglobljeni so bili stiki z upravnim organom za narodno obrambo pri občinski skupščini in z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami. Radi bi dobili čimprej lastne prostore.

F. S.

RADOVLJICA

USPOSABLJANJE REZERVNIH STAREŠIN IN PREBIVALSTVA ZA SLO

V okviru letošnjega programa strokovnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin je občinski odbor ZRVS v sodelovanju z oddelkom za LO pri skupščini občine Radovljica organiziral 19. januarja predavanje za starešine iz krajevnih organizacij ZRVS radovljiskega, kroparskega, begunjskega in leskega območja. Za starešine z

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● SENOVO

Dne 9. februarja 1944 je 14. divizija onespobila rudnik Senovo za nadaljnjo proizvodnjo.

● SLOVENSKE KONJICE

Dne 12. februarja 1945 so podivjani Nemci obesili 100 talcev ob cesti pri Frankolovem.

LETNE SKUPŠČINE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

V mesecu januarju so bili v vseh 15 osnovnih organizacijah ZRVS redni letni občni zbori ozir. skupščine. Udeležba rezervnih vojaških starešin na letnih skupščinah je bila povsod zadovoljiva, zlasti v Poljanski in Selški dolini. Letnih skupščin so se udeležili tudi predstavniki KS, odborov za SLO, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in predstavniki občinskega odbora ZRVS.

Na letnih skupščinah so rezervni vojaški starešine pregledali in analizirali dosežene uspehe. Iz podanih poročil je bilo ugotovljeno, da so vse organizacije ZRVS realizirale svoje delovne programe in da je bila zelo uspešno tudi dejavnost po dopolnilnem programu proslav ob 30-letnici osvoboditve.

Poleg doseženih uspehov so poudarili tudi nekatere probleme in pomanjkljivosti, ki jih bodo posamezne osnovne organizacije odpravile v skladu z načrtovanimi programi v letu 1976.

Vse skupščine so sprejele pestre delovne programe in pravila o organizaciji in delovanju ZRVS. Poleg splošno vojaškega usposabljanja in idejnopolitičnega izobraževanja rezervnih vojaških starešin bodo osnovne organizacije ZRVS razvijale svojo dejavnost tudi na drugih področjih. Tako se bodo zavzemale za tesnejše sodelovanje z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami, z odbori za splošni ljudski odpor pri KS, z vodstvi šol in z vsemi društvi ter specializiranimi organizacijami, v katere se bo vključilo čim več rezervnih vojaških starešin. Prizadevali si bodo razširiti obrambno-vzgojni tisk, zlasti Našo obrambo in TV-15. V stalni akciji bodo nadaljevali prizadevanja, da bi bilo v članstvo ZK sprejetih čimveč rezervnih vojaških starešin in več skrbi bodo posvetili obrambni vzgoji prebivalstva, zlasti mladine. Posebno pozornost bodo posvetili krepitvi varnostne kulture in družbene samozaščite. Rezervni vojaški starešine se bodo v letošnjem letu množično pridružili in sodelovali na proslavah 35. obletnice vstaje in drugih jubilejev.

Po končanih letnih skupščinah so po vseh organizacijah ZRVS imeli še strokovno predavanje na temo o družbeni samozaščiti.

FRANC GALIČIČ

Kaznivo dejanje, ki ne zastara

Okrožni javni tožilec v Novi Gorici je na podlagi 125. člena kazenskega zakonika vložil obtožnico pri okrožnem sodišču v Novi Gorici zoper nekdanjega domobranskega poročnika Franca Srebotnika.

Obtoženec se je rodil leta 1922 v Loki pri Zidanem mostu. Voditelj nekakega »Slovenskega narodno varnostnega zbora« v Trstu so sklenili ustanoviti domobransko postojanko tudi v Idriji in tja so jeseni leta 1944 poslali Srebotnika. Njegova naloga je bila onemogočiti delovanje osvobodilnega gibanja. Svoje posle je opravljal silno vestno; sredstev pri tem ni izbiral. V obtožnici je dokazano, da je med drugim aretirjal Blaža Jereba na domu v Srednji Kanomlji in ga izročil Nemcem, da so ga poslali v koncentracijsko taborišče, kjer je umrl. Srebotnik in njegovi pomagači pri svojem delu niso izbirali sredstev. Jakoba Carla iz Idrije so pretepali tri dni, da je zatem umrl. V celico, kjer je ležalo njegovo truplo, so privedli Julijano Carl in jo strahovito pretepli, Srebotnik pa jo je prisilil, da je ob tem igrala na harmoniko. Ukazal je za pretepi in pretepsi celo trinajstletnega dečka. Dne 2. novembra 1944 je skupaj s svojimi pajdaši aretirjal Marijo Zidarič, Jožeta Majnika in Frančiško Strnad, ki so jih nato mučili v postojanki. Medvedovo so obesili za roke na steno.

Obtoženi Srebotnik vsa dejanja zanika. »Priznam, da sem bil komandir čete,« pravi, »vendar nisem bil v domobranski policijski enoti.«

Ko je bilo vojne konec, je Franc Srebotnik našel zavetje pri Angležih. Odsel je v Rim in od tam v Bejrut, kjer je postal strokovnjak za razstreliva v libanonski vojski. Pred tremi leti se je prvič vrnil v Jugoslavijo, ker si je pridobil naše državljanstvo. Dne 26. julija lani so ga aretirali v Ljubljani.

Obtožnica temelji na zaslišanju prič. Kazniva dejanja, ki jih je zagrešil, tudi po mednarodnem pravu ne zastarajo. Zato obtoženec lahko pričakuje primerno plačilo.

C. Z.

IMELI SMO LJUDI

Jože Čerin

Zadnje dni decembra so v Tolmini pokopali Jožeta Čerina iz Zabč. Rodil se je v Pljuznah pred 64 leti. Postal je mobilizacijo v posebnem bataljonu in po razpadu Italije je postal bolničar v Cerknem. V novembrski ofenzivi se je z ranjenci umaknil na Jelovico. Po vrnitvi na Cerkljansko je pomagal dr. Viktorju Volčjaku pri oskrbovanju ranjencev. Decembra 1943 je sodeloval pri gradnji bolnišnice Franja v Pasicah, kjer je ostal do osvoboditve.

Jože Vončina

Na pokopališču v Lokovcu so 11. tm. pokopali 88-letnega Jožeta Vončina. Za časa fašistične Italije je svoje otroke vzgajal v zavedne Slovence. Vseh pet sinov so vpoklicali v vojsko, on sam pa je postal leta 1943 aktivist OF. Septembra istega leta je postal vojaški referent za grgarsko-čepovansko območje, pozneje pa je bil načelnik okrajne narodne zaščite. Eden od sinov je bil partizan, drugi pri zavznikih, dva pa so Nemci poslali v taborišče, kakor tudi eno od treh hčera, ki se od tam ni več vrnila. Bil je večkrat odlikovan.

Štefanija Čibej

V decembru so se na braniškem pokopališču za vedno poslovili od partizanske mamice Štefanije Čibej. Rodila se je v Gorenji Trebuši pred 93. leti. Že leta 1941 so bili v njeni hiši sestanki OF, zatem pa so se tam zbirali aktivisti in borci. Vsa družina je sodelovala v NOB. Februarja 1943 so ji italijanski fašisti oropali in požgali domačijo. Dva brata in dve destri je imela v partizanih, kjer sta padla tudi njena dva sinova. Bila je odlikovana.

Marija Konavec

Na kobariškem pokopališču so se 29. decembra zadnjič poslovili od Marije Konavec. Rodila se je pred 91. leti na Livških Ravnah, živela pa je v Svinem. Z NOB je začela aktivno sodelovati v začetku leta 1943, ko je njen prvi sin Slavko odšel v partizane. Borca sta bila tudi druga dva sinova, hčer Pepco pa so odgnali v taborišče. Najmlajšega sina Franceta in še tri kurirje so Nemci ujeli pod Matajurjem in jih ustrelili v Kobaridu.

Mirko Hrast-Igor

Mirko Hrast-Igor se je rodil na Livku leta 1909. Od njega so se poslednjič poslovili pred kratkim na pokopališču v Kobaridu. V partizane je odšel februarja 1943. Najprej je bil borec Severno-primorskega odreda, ob ustanovitvi Gradnikove brigade pa se je vključil vanjo. Bojeval se je po Dolenjskem in Notranjskem, toda leta 1944 je postal kulturni referent Briško-beneškega odreda. Bil je nosilec več odlikovanj. Njegov brat Jožko je izgubil življenje v bojih za kobaški republiko, brat Štefan pa je padel kot slušatelj partijske šole v Cerknem.

Anton Brundič

V Podčetrtku na Kozjanskem so lani pokopali Antona Brundiča. Rodil se je leta 1914. Leta 1944 je odšel kot borec v Kozjanski odred, potem pa je prešel v Cankarjevo brigado. Nekaj dni pred osvoboditvijo je bil ranjen. Tudi po osvoboditvi je bil zaveden družbenopolitični delavec.

Peter Cuderman

Na pokopališču v Kranju so se 19. decembra za vedno poslovili od Petra Cudermana iz Stružnega. Rodil se je pred 72 leti v Predosljah. Leta 1943 je začel aktivno sodelovati v OF, naslednje leto pa se je pridružil partizanom v II. bataljonu Vojkove brigade. Potem je bil intendant 9. korpusa. Tudi po vojni je prav tako ostal marljiv družbenopolitični delavec.

Franc Gorišek

Na pragu 71-letnice je preminil Franc Gorišek iz Kisovca pri Zagorju ob Savi. V delavskem gibanju je sodeloval že v stari Jugoslaviji. V NOB se je aktivno vključil leta 1944. Kot ključavničar je delal v obrtnih delavnicah 7. korpusa na Dvoru pri Žužemberku in v Starih Zagah. Bil je nosilec več odlikovanj.

Milan Košuta

Dne 20. januarja so se v Vojniku za vedno poslovili od Milana Košute. Rodil se je v Gornji Branici leta 1923. Živel je v Kojsem pri Vojniku (Celje). V NOV je stopil septembra 1943 kot borec Kosovelove brigade. Bil je tudi v komandi mesta Ajdovščine in v Goriškem vojnem področju. Prejel je več odlikovanj. Do prerane smrti je ostal zaveden družbenopolitični delavec.

Franc Vozelj

Na Zasavski gori nad Zagorjem so pred kratkim pokopali Franca Vozlja-Vrtačnika. Rodil se je na Golčah leta 1906. Bil je med prvimi, ki so začeli boj proti okupatorju. Zato so ga Nemci že septembra 1942 odpeljali v Dachau. Vrnil se je leta 1944 in se še bolj zagrizeno vključil v boj.

Stanko Stropnik

V Zavodnju nad Šoštanjem se je leta 1927 rodil Stanko Stropnik, borec, ki je preminul 23. junija lani v Razboru. V NOB je začel aktivno sodelovati leta 1944. Bil je obveščevalec. Kljub mladim letom je bil eden izmed stebrov pomembnih zvez.

Antonija Vetrih

V Kotu nad Oplotnico je 11. januarja preminila Antonija Vetrih, po domače Vukova mama. Stara je bila 81 let. Bila je ena prvih partizanskih mamic, saj je od začetka narodnoosvobodilnega boja vsestransko podpirala partizane. Marsikateremu ranjencu in bolniku je rešila življenje. Pokopali so jo na Kobilju. Bila je nosilec odlikovanja.

Slava Verčkovnik

Pred meseci nas je za vedno zapustila naša draga učiteljica Slava Verčkovnik, odlikovana borka NOB. Do zadnjega dne se je pogumno borila z neusmiljeno boleznijo. V imenu nekdanjih učencev se je spominja Janez Poročnik.

Nande Pavšek

V Sentlambertu nad Zagorjem so pred nedavnim pokopali aktivista Nandeta Pavška. Rodil se je v Senožetih leta 1920. Bil je invalid že iz otroških let, toda že leta 1942 je bil med terenci. Ves čas osvobodilnega boja je skrbel tudi za ranjene borce. Tudi njegov brat Jože je bil borec, ki je izgubil življenje pri Murski Soboti. Po vojni se je zelo aktivno udeleževal pri obnovi.

Anton Bizjak

V Zireh so novembra lani pokopali Antona Bizjaka iz Stare vasi. Kot zavednega Slovenca so ga okupatorji leta 1941 preselili z družino vred v Srbijo. V Župi (Srbija) se je kmalu povezal z NOB. Po osvoboditvi se je vrnil v domače kraje.

Mira Blenk

Na Viču v Ljubljani so pred kratkim pokopali aktivistko Miro Blenk, rojeno leta 1896 v Ljubljani. Aktivno je sodelovala v NOB, hčerka pa ji je umrla za posledicami bolezni, ki se jo je lotila v partizanih. Do smrti je sodelovala v družbenopolitičnih akcijah.

ZAKAJ FRUCTA JUICE NI SLABŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

Zato, ker ne vsebuje ničesar, kar ni že v sveže iztisnjenem pomarančnem soku. Je brez dodanega sladkorja, nerazredčen, brez vsakršnih konzervantov, aromatov ali drugih dodatkov. Fructa juice je preprosto čist, pastereziran pomarančni sok. Embaliran je v praktični in popolno zaščiteni hy-pa embalaži, ki ne daje soku nikakršnega priokusa.

ZAKAJ JE FRUCTA JUICE BOLJŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

Zato, ker je iztisnjen iz dozorelih sveže obranih pomaranč, kakršne najdete samo na sončnih plantažah Braziliije in Blüznjega vzhoda.

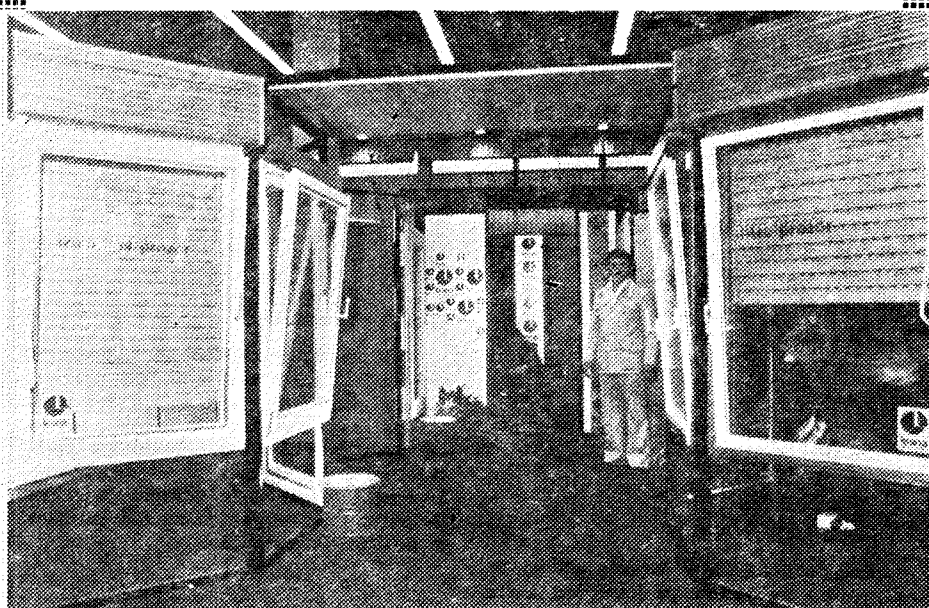
Zato, ker sveže iztisnjen sok takoj globoko zamrznejo in zato med transportom ne izgubi prirodnosti in vitaminov. V Fructa juiceu je več vitaminov kot v ustreznih količinah soka, iztisnjenega iz umetno dozorelih pomaranč, ki so bile obrane že preda meseci.

Zato, ker 2 del Fructa juicea vsebuje sok pol kilograma pomaranč, 7 del Fructa juicea, kolikor ga je v hy-pa embalaži, pa sok skoro dveh kilogramov pomaranč in ker je preprosteje odpreti hy-pa, kot pa iztisniti 15 pomaranč.

Zato, ker je cenejši!

lesna
gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

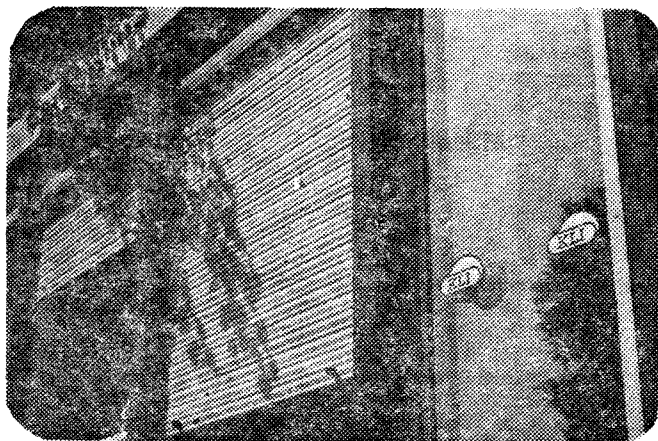
Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- Zagajanje, sušenje, rafiniranje, masivne obloge, razni tehniki lesi ter drogarje za vode.
- SUMO-sistem montažna furnirana vrata, primerna za varilne v vseh sobah, prostorih, stanovanjih, poslovnih prostorih, hotelih, šole itd.
- Vgrajevanje in montaža. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- Kriilo in podboji, sta furnirana s plemenitim furnirjem: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plasturim krdom, ki je zastekleno s termoozračno steno. Okno je izdelano po licenčni zagodnonski firme ROTO in ga posebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelana iz žaganega lesa smreke, jelke, krlila in podboji, ter prav tako zasteklena z izolacijsko steno. Izdelujemo jih v brezizmenbi (plinskanj) ter v naravnih izvedbi (sanjolina).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz varne plošče, furnirane s plemenitim furnirjem: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapel in koto. So robno ali nerobno furnirane, s furnirnim ali nefurnirnim peresom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturirane — lužene obloge, izdelane iz furnirne varne plošče. Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplenitvene varne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor, poleg različnih barv in lesnih desnov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovalniške opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju: Slovenj Gradec, Medlaj, Črni, Eravogradu, Ravni in Vutredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenjaleja, Lesnine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

Dolenji Logatec
tel. 74-260

proizvaja

- vezana okna in balkonska vrata
- enojna okna sodobnih dimenzij in balkonska vrata z izolacijskim steklom
- plastificirane profile in eslinger rolete
- kolonial stole raznih tipov in barv in druge proizvode drobnega pohištva

trgovina
na veliko
izvoz - uvoz

Sapirografika
Ljubljana
resljeva cesta 30

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

dekorativna

Ljubljana
tovarna dekorativnih tkanin

LJUBLJANA
CELOVŠKA CESTA 280

Telefon: 54-241
Telex: 31305
Poštni predal: 44
Ustanovljena leta 1919.

Lastna: barvarna pletilnica
pripravljalnica ročna tkalnica
tkalnica šivalnica

Proizvaja: sodobne in stilne, jaquardske in lasaste pohištvne tkanine
enobarvne in tiskane pohištvne jerseje
posteljna pregrinjala
toiletne garniture
ročno tkane volnene tapiserije
ročno tkane gobelinske in vozličaste preproge
okrasne blazine, pregrinjala, prtiče
enobarvne in jaquardske dekorativne zavese

Izvoz: Danska
Zahodna Nemčija
SSSR
Švica
Nova Zelandija
Italija
Švedska
Avstrija
Francija
Avstralija
Kuvajt

PREBERITE

BORCEM 14. DIVIZIJE

Vabimo borce Bračičeve, Sercerjeve in Tomšičeve brigade ter Staba Štirinajste divizije na trinajsto, že tradicionalno

srečanje borcev XIV. divizije,

ki bo v soboto, 7. februarja 1976, ob 19. uri v spodnji dvorani Doma JLA v Ljubljani.

POZIV BIVŠIM POLITIČNIM ZAPORNIKOM IN INTERNIRANCI V ITALIJI

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije je sklenila izdati zbornik o vseh zaporih in koncentracijskih taboriščih v Italiji, v katerih so med zadnjo vojno trpeli in umirali naši ljudje. Delo naj bi kompleksno prikazalo to poglavje naše zgodovine in revolucije, ki je bilo doslej vse preveč v senci. V njegovo vsebinsko zasnovu sodi poleg žalostnih doživetij in bridkih preizkušenj tudi vse tisto, kar je pomagalo našim ljudem, da niso klonili pred nasiljem ter da so ostali borci in aktivisti narodnoosvobodilnega gibanja pod vodstvom KPJ tudi za žicami in rešetkami.

V ta namen pozivamo vse preživele tovarišice in tovariše iz medvojnih zaporov in taborišč v Italiji (tudi tistih v okupiranih pokrajinah), da sodelujejo pri sestavljanju zbornika. To delo naj bi napisali sami! Zaželeni so zlasti sodelavci iz tistih taborišč in zaporov, o katerih je javnosti znano malo ali nič.

Tovarišice in tovariši, ki bi bili pripravljeni sodelovati, naj se javijo oziroma sporočijo svoj naslov Republiškemu odboru ZZB NOV Slovenije, Komisiji za bivše politične zapornike, internirance in izgnance, Ljubljana, Vrtača 11. Hkrati naj navedejo, v katerih zaporih in taboriščih so bili. Zaželeno je tudi, da predlagajo, kam in na koga naj se obrne uredniški odbor pri iskanju podatkov in gradiva za zbornik. Vsem, ki se bodo javili, bo uredniški odbor poslal navodilo za delo pri pisanju prispevkov.

BORCEM DOMICILNE ENOTE KOMANDE MESTA KOPER

Odbor domicilne enote Komande mesta Koper prireja 7. februarja slovesnost v spomin Francu Planincu-Frenku.

Spominska slovesnost bo združena s srečanjem in delovnim pogovorom, ki bo ob 18. uri v Marezigah.

Vabimo borce domicilne enote Komande mesta Koper!

JAVITE SE!

Prosim vse tiste Slovence, ki so bili med zadnjo vojno v nemških taboriščih pod oznako N. N. (Nacht und Nebel), da se pisмено javijo na naslov:

Viktor Jeriha, Pot v mejah 9 b, 61260 Ljubljana-Polje.

BORCEM JURIŠNEGA BATALJONA

Vsi borci jurišnega bataljona 18. divizije, ki še niso poslali svojih naslovov in podatkov o udeležbi v tem bataljonu, naj to nemudoma store. Prav tako naj pošljejo za vse tiste tovariše, ki se jih spominjajo, a so padli, naslednje podatke: priimek in ime, kje je padel in od kod je bil doma.

Prosimo, če pošljete podatke na naslov:

Miha Zidarič, Kremžarjeva 2, 61000 Ljubljana.

PO POTEH ŠTIRINAJSTE DIVIZIJE

Tudi letos se približuje slovesen zaključek pohoda po poteh Štirinajste divizije; lani smo pohod sklenili v Dobrni, letos pa bodo od tu odšli prek Paškega Kozjaka, Plešivca, Graške gore, Belih vod, Smrekovca do Medvedjaka nad Mozirjem.

Na pot se bomo podali 18. februarja ob 16. uri iz Laškega (z avtobusi do Dobrne) in jo sklenili 21. marca ob približno 15. uri na Medvedjaku (blizu Mozirske koče).

Na pohod vabimo tudi predstavnike tiska, kajti naša želja je, da je z našim pohodom seznanjeno čim več ljudi... Če želite podrobnejše podatke, nas lahko pokličete na 063 73-026 ali 730-025 (OK ZSMS Laško) ali na 730-700 (TIM Laško, tovariš Andrej Mavri).

ENAJSTI ZIMSKI POHOD NA STOL

Letošnji enajsti zimski pohod na Stol, ki bo v soboto, 21. in nedeljo, 22. februarja, bo posvečen obletnici velike bitke na Stolu in petintridesetletnici vstaje jugoslovanskih narodov. Tako kot vsi dosednji pohodi bo tudi letošnji množična planinska manifestacija.

Na pohod so vabljeni: planinci, borci NOV, pripadniki JLA in TO, taborniki, smučarji, lovci in drugi ljubitelji gora (predstavniki posameznih organizacij in društev naj s seboj prinesejo društvene zastave)!

Kolone za vzpon na Stol se bodo formirale na križišču za Valvazorjem. Pri odhodu bo vsak udeleženec prejel kupon rdeče barve, ki ga bo na Stolu zamenjal za modrega. Odhod prve skupine na Stol bo 21. in 22. februarja ob 6. uri, zadnja skupina bo odšla na pot ob 11. uri.

Stane Hrast

Človeku je hudo, ko zve, da je za vedno izgubil prijatelja, dolgoletnega znanca... toliko huje je, ko zveš, da je umrl tovariš, sodelavec, partizan, komunist... Prav zato smo v trenutku sporočila o tvoji nenadni smrti, dragi Stane, onemeli. Še več, enostavno nismo verjeli in ne verjamemo, da je to res! Ne samo danes in jutri, še dolgo te bomo čakali, se veselili srečanja s teboj in tistih drobnih, vsakodnevnih pogovorov, toplih in bogatih misli, včasih o povsem nepomembnih stvareh, pa tudi o tistih pomembnih, družbenopolitičnih, ki nam krojijo življenje.

Skoraj nepotrebno se mi zdi v tem trenutku govoriti o tvoji življenjski poti. Vsi jo poznamo in vsi jo spoštujemo! Zato bi rad spregovoril nekaj besed o tistih lastnostih, ki so te, dragi Stane, krasile kot prijatelja, znanca, tovariša, sodelav-

ca, partizana in komunist.

Stane Hrast je bil še zelo mlad, ko ga je med našim narodnoosvobodilnim bojem začela oblikovati naša socialistična revolucija... Takoj po zmagi se je, čeprav vojaški vojni invalid, vsakodneвно trudil, kako bi čim več prispeval k nadaljnemu razvoju socialistične revolucije v naši domovini, za katere svobodo se je boril z vsem žarom.

Z razvojem in oblikovanjem socialističnih in družbenih samoupravnih odnosov v Jugoslaviji se je Stane Hrast razvijal, rasel in izpopolnjeval v komunist, kakršnega potrebujemo na vsakem koraku, v vsakem trenutku.

Srečamo ga na delovnem mestu v temeljni organizaciji združenega dela, pa v družbenopolitičnih organizacijah, predvsem v borčevskih, nadalje v samoupravnih sestavah, od krajevne skupnosti do re-

publičnih organov, vedno z jasnimi političnimi cilji.

Spominjam se te, dragi Stane, neverjetno živo se te spominjam, vedno si govoril odkrito, odločno in brez omahovanja, tovariško, zavzeto in z navdušenjem, vedno in samo v korist socializma.

Hvala ti, dragi Stane, v imenu komisije za vojaške vojne invalide pri republiškem odboru Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske, katere član si bil od njene ustanovitve leta 1962, hvala ti za tvoj trud in prispevek, ki si ju vtikal v oblikovanje njene politike, hvala ti za tvoj tovariški odnos pri delu in za tvojo stalno pripravljenost izvrševati katerekoli naloge, hvala ti, dragi Stane, za tvojo družbeno dejavnost in prizadevnost... hvala ti za vse tisto, kar ni mogoče povedati z nekaj besedami, kar pa je odlikovalo tvojo osebnost in človečnost.

IVAN JENKO

YUGOTOURS

61000 Ljubljana, Titova 36/9 nad
Telefon 322-458 in 321-794

Za naročnike TV 15 organiziramo potovanje v

1. LENINGRAD — MOSKVO 26. februarja — 4. marca 76

1.—4. dan — Leningrad z ogledi križarke Avrore, Piskarjevskega pokopališča, Ermitaža, stolnice sv. Izaka, Petropavlovske trdnjave, vasi Puškinovo.
5.—8. dan — Moskva z ogledi Rdečega trga, Kremlja z muzeji, Leninovega mavzoleja, Tretjakovske galerije, muzeja-panorame Borodinske bitke, razstave dosežkov narodov ZSSR.

Cena za naročnike TV-15 2.990 din

2. LENINGRAD — VOLGOGRAD — MOSKVA 11. marca — 18. marca

1.—4. dan — Leningrad z ogledi Avrore, Piskarjevskega pokopališča, Ermitaža, stolnice sv. Izaka, Petropavlovske trdnjave.

5. dan — Volgograd z ogledi prizorišč stalingrajske bitke: Mamajev kurgan, hiša vodnika Pavlova, пристanišče ob Volgi, planetarij.

6.—8. dan — Moskva z ogledi Rdečega trga, Kremlja z muzeji, Leninovega mavzoleja, muzeja-panorame Borodinske bitke.

Cena za naročnike TV 15 — 3.490 din.

MOŽNOST 12-MESEČNEGA KREDITNEGA ODPLAČEVANJA

Bivanje v hotelih A kategorije s polnimi pensioni

Odrežite kupon in ga pošljite na Yugotours

KUPON TV 15

Ime in priimek

Naslov

Za potovanje prijavljam oseb

Način plačila

gotovina

kredit

Akontacija 1.000 din in 1.200 din

Tudi lani je teklo tekmovanje z imenom izbiralimo najboljšo enoto, pa si je ta naslov na ljubljanskem armadnem področju priborila enota Mladena Zorca.

Četudi šteje pravilnik o tekmovanju za najboljšo enoto in prehodno zastavico kar precejšnje število vrstic, je odgovor na vprašanje, kako priti do tako visokega priznanja, ki si ga lahko prislužiš le s trdim delom ter visoko stopnjo družbenopolitične zavesti in domoljubja, moč strniti v en stavek: gre za vrsto odličnih rezultatov na mnogih področjih in v mnogih dejavnostih, posameznikov in enote kot celote, ki krepijo borbena pripravljenost naše jugoslovanske ljudske armade.

Tiste armade, ki je skupaj z oboroženimi silami v celoti, po besedah tovariša Tita, neločljiv del naše socialistične skupnosti ter prav usodno povezana z našim samoupravnim razvojem, našo svobodo in našo neodvisnostjo.

Ko smo odhajali na pogovor v vojašnico, ki leži na obrobju Ljubljane, smo nameravali predvsem in najprej spregovoriti o vojakih neke vojaške enote... Danes, ko je obisk že za nami in so vtisi po tednu dni urejeni, strnjeni in odbrani, smo se odločili, da uvodni prostor vendarle prepustimo Mladenu Zorcu in njegovim besedam, njegovim mislim.

Vrstni red našega zapisa naj bi torej zgleдал takole: Mladen Zorc in njegovi fantje.

»Da borbena pripravljenost, ki jo je predstavila vaša enota, zahteva tudi visoko stopnjo tovarištva, medsebojnega razumevanja in spoštovanja, ni nobena skrivnost... Kako vam uspeva to, kar v našem vsakdanjem življenju premnogokrat pogrešamo?« smo vprašali Mladena Zorca z željo, da bi se morda kaj naučili.

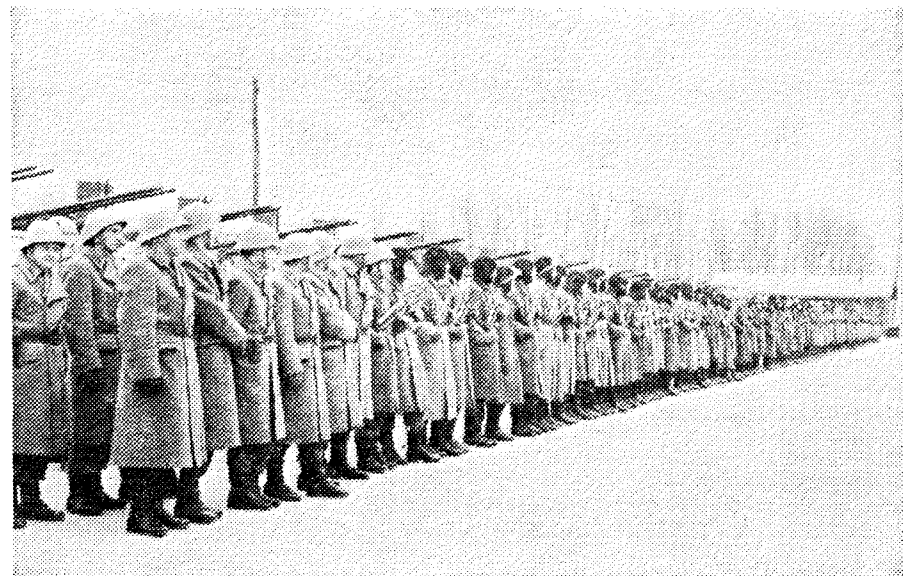
Mladen Zorc, ki je svoje diplomsko delo posvetil odnosu do človeka, je odgovoril z naslednjimi besedami:

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA ČASA

MLADEN ZORC IN NJEGOVI FANTJE

»Ne občutek sodelovanja, v ljudeh je potrebno vzgojiti zavest, da gre za skupno delo!«

»Ne občutek sodelovanja, v ljudeh je potrebno vzgojiti zavest, da gre za skupno delo!«

Posebno pozornost posvečajo političnemu delu, s katerim poglobljajo družbenopolitično zavest pripadnikov armade in krepijo njihovo prepričanost o pravičnosti ciljev, za katere se bojujejo in za katere morajo biti pri-

pravljene na največje žrtve; da ne govorimo, kar je tovariš Zorc še posebno podčrtal, v kakšno pomoč so jim pri tem izkušnje iz narodnoosvobodilnega boja, katerih vrednost in pomen se potrjujejo iz dneva v dan.

»Pomembno je tudi, morda celo najpomembnejše: treba je imeti in treba je gojiti zaupanje v ljudi!«

Naj vam ob tem predstavimo podatek, na katerega so v enoti Mladena Zorca tudi lahko ponosni in sicer, da je vsak vojak in mladi starešina član zveze socialistične mladine, vsak četrti pa član zveze komunistov, kar je hkrati odgovor na vprašanje, kaj še krasi pot, ki vodi do tako visokega priznanja.

In zdaj vam predstavljamo Nedjelka Bursaća, doma iz Drvara.

S posebnim navdušenjem je pripovedoval o praznovanju dvaindvajsetega decembra v minulem letu, ko so jih obiskali mladi iz Most, s katerimi stalno sodelujejo. Radi mu verjamemo, da tudi ni moč pozabiti tovariških večerov ob tabornih ognjih, kjer sem jim pridružio domačini krajev, skozi katere vodijo pohodi po partizanskih poteh, ki so v njihovem delovnem programu stalno prisotni.

»Nič mi ni ljubše od spoznanja, da vojaki nismo sami!« je rekel Nedjelko Bursać.

Na vprašanje, kaj bo ob koncu služenja vojaškega roka ponel s seboj domov, je odgovoril tudi Miladin Zelenović iz Temerine pri Novem Sadu:

»Bila je noč... megla in led. V izjemno težavnih pogojih smo svojo nalogo odlično opravili. Pa se nam je tovariš Mladen Zorc zahvalil z besedami, ki jih bom pomnil. Utrujenost je v trenutku zamenjala neverjetna lažgodnost in občutek zavesti, da smo na pravi poti in da nas vodi prava roka.«

»S takimi fanti lahko naredimo vse!« se je nasmehnil Mladen Zorc in zdelo se nam je, da mu je ob pohvalnih besedah kar malce neprijetno. »Med najboljšimi res ni lahko poiskati najboljšega, lani smo to priznanje pač prejeli mi!«

Zdelo se nam je tudi, da za skromnost tu ni prostora.

Kajti dolga leta opravljanja poklica, v katerem človek res postaja človek, so opravila svoje... Zato smo ponosni na njegove fante, fante enote Mladena Zorca, čuvarje našega mirnega sna.

MILENA STRAJNAR

Prišla je svoboda

Ded je še dejal, da moramo biti mladi nosilci misli, ki so tisti dan prevevale našo vas... To pomeni, da moramo svobodo varovati in se zanjo, če bo treba, tudi boriti

Ko so se naši predniki naselili na sedanje ozemlje, so kmalu izgubili svojo samostojnost. Ves čas so morali biti podložni drugim narodom, čeprav so se jim večkrat uprli.

Svobodo smo si priborili v drugi svetovni vojni, ko je KP organizirala oborožen upor proti okupatorju in stari vladi, ki je v času, ko si je naš narod pisal najbolj sramotne strani svoje zgodovine, pobegnula na varno v Veliko Britanijo in naše ljudstvo prepustila na milost in nemilost sovražnikom. Po štirinajstletnih krvavih in hudih borbah je našim narodom zasijalo tolikokrat zaželeno svobodno sonce.

Ta dan je ostal za naše ljudi nepozaben; še posebno Primorci, ki smo bili petindvajset let pod Italijo, še prej pa pod Avstrijo, smo dobro vedeli, kaj pomeni biti zatiran.

Tudi naša vas Miren pri Novi Gorici se je veselila svobode in o tem srečnem dnevu mi je pripovedoval ded: »Že nekaj dni pred prvim majem so se začeli Nemci čudno obnašati. Na hitro bi sodil, da so postali boljši, manj je bilo patrol in stikanja po hišah. Prav tako, kot smo vedeli mi, so vedeli tudi oni, da nacistična Nemčija preživlja zadnje dneve in da se vrste na bojiščih poraz za porazom. Noč pred prvim majem jih je za vedno vzela od nas. Ta njihova odločitev je bila prav gotovo uspeh komandirja, ki se je vidno tresel pred rdečimi, kot jih je imenoval. Ze ob najmanjšem napadu je iskal pomoč drugje. Ko so Nemci odšli, so zažgali hišo, v kateri je bil nastanjen.

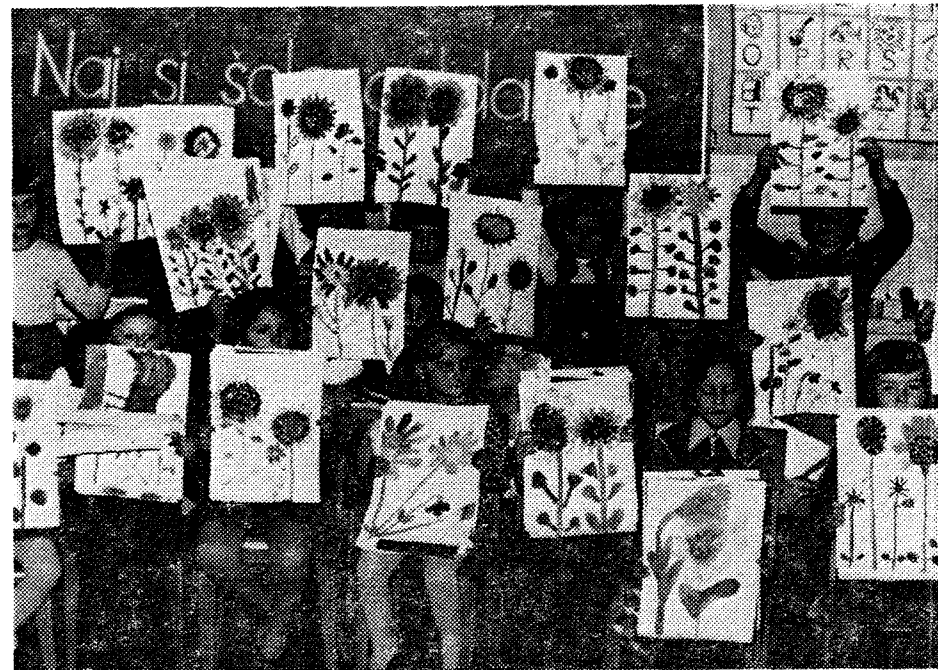
Dne 2. maja 1945. leta je naša vas že praznovala svobodo. Po vasi so bile razobešene zastave. Med našimi, jugoslovanskimi in slovenskimi, so bile tudi sovjetske in angleške. Od nekdaj je mladina prinesla lepake in jih nalepila po zidovih, pa je bilo veliko zidov popisanih z različnimi gesli.

Okrog šestnajste ure popoldne je bilo pred šolsko stavbo zborovanje, ki se ga je udeležila vsa vas. Hkrati je bilo tudi praznovanje delavskega praznika. Na lepo okrašenem odru so se vrstili govorniki in recitatorji. Skupina deklet je zapela nekaj partizanskih pesmi. Ob koncu proslave smo dobili vest, da je Trst osvobojen. (Trst je bil osvobojen drugega maja 1945. leta, pred tem je bila že večina mest v naših rokah!) To novico je prinesla četa partizanov, ki se je prejšnjo noč borila nekje v bližini Trsta. S tem je bilo naše veselje še večje. Partizanski harmonikaš je raztegnil harmoniko in zavrtelo se je staro in mlado. Tako se je praznovanje zavleklo pozno v noč, dokler niso partizani odšli naprej.

Ded je še dejal, da moramo biti mladi nosilci misli, ki so tisti dan prevevale našo vas... To pomeni, da moramo svobodo varovati in se zanjo, če bo treba, tudi boriti

Jaz pa sem bil vesel, ko sem zvedel, da je bila med prvimi svobodnimi vami prav naša vas, pa čeprav veliko po zaslugi strahopetnega nemškega komandanta.

BOGDAN BOŽIČ
(»Iz Brstja«, glasilo OŠ Miren pri Novi Gorici)

Pismo iz Novega mesta

UČENCI PRVIH RAZREDOV
OB POLLETJU NISMO DOBILI
SPRIČEVAL. ČESA SMO SE V
ŠOLI ŽE NAUČILI, SMO PRIKAZALI
STARŠEM NA RODITELJSKEM
SESTANKU.

FOTO: PAVIŠIČ SMILJAN

1.B OŠ KATJAR.
NOVO MESTO

TV-15 ZA MLADINO

Zadnje slovo

»Toda nam, otrokom, ni povedal nič več, kot to, da so Nemci tistih pet partizanov, tistih pet, ki so bili pri nas ubili...«

»Ko se je začela druga svetovna vojna, si bila otrok, kajne? sem neko popoldne vprašala mamico.

— Da, res je. Stara sem bila šest let. Hudo je bilo takrat, hudo. Živelimo smo v bedi in pomanjkanju. Bilo nas je osem otrok, večkrat lačnih kot sithi. Najstarejši brat je bil pri partizanih... Mi dva z bratom, ki sva bila najmlajša, nisva mogla razumeti, zakaj ne dobiva vsak dan kruha. Nisva mogla razumeti, da mama ne more dati kruha za to, ker ga nima.

»Mama, kruha! Še malo kruha, lačna sva!« sva večkrat prosila in stegovala ročice.

Ob meji

Moja babica pripoveduje, kako je bilo, ko so bili pri nas zavezniški. Moram vam povedati, da so naše kraje po vojni zasedli zavezniški. To so bili Američani in Angličani. Na našem dvorišču so si postavili veliko kuhinjo. Iz vse vasi so hodili k nam po hrano. V tistem času so živeli dobro. Tudi nam so dajali hrano. Zavezniški so prišli k nam poleti in so bili do konca jeseni. Bili so prijazni ljudje. Glavni štab so imeli v Mirnu. Tu so vrteli filme na prostem. Pri nas je bila cona A. Potem so se zavezniški umaknili in mi smo se združili s pravo domovino. Šele takrat smo zaživel svobodno, šele takrat smo bili srečni.

KARMEN TRIBUŠON

— Toda, bili smo številna družina in kruha ni bilo za vsak dan. Poleg tega pa je mama mislila tudi na partizane, ki so se lačni in premraženi bojevali za svobodo. Da, kako lepa in veličastna je beseda »svoboda«! Za vas mlade pomeni svoboda, da se lahko brez skrbi sprehajate po cestah, se pogovarjate, hodite v šole, ste lepo oblečeni in siti, da imate svoj dom, kjer spite in to, da se vam ni treba bati jutrišnjega dne. Za nas je svoboda mnogo več! Seveda, tudi jaz sem bila med vojno otrok in marsikaj takrat nisem razumela, a vendarle so ostali spomini, čeprav blede in ne prav številni.

»Se morda še spominjaš kakšnega dogodka?« sem jo vprašala.

Zazrla se je skozi okno v snežinke, ki so igrane poplesavale v vetru in se zaganjale v šipe, se stopile v drobne kapljice, ki so polzele po šipi navzdol in za seboj puščale mokro sled.

Čez čas je nadaljevala:

— Spominjam se, spominjam. Česa takega človek ne pozabi tako hitro. Globoko v spominu se mi je vtisnilo leto 1944. Bilo je pozimi, nekega januarskega dne. Sneg je naletaval prav tako kot sedaj. Bilo je hladno, da se ti je mraz rezal v kožo. Vse je bilo tiho, le zavijanje vetrov je bilo slišati. Naš dom, kot veš, stoji na samotni. Do najbližje domačije je bilo v visokem snegu nekaj manj kot pol ure. Ob takih dnevih sem najraje sedela pri oknu in gledala snežinke, ki so padale z neba. Naenkrat sem zagledala črke pike, ki so prihajale iz gozda in se bolj in bolj približevale naši hiši, pa sem na to opozorila očeta.

»Nič ne skrbi!« mi je rekel.

Bilo jih je pet, pet lačnih in premraženih partizanov. Med njimi je bil tudi moj bratranec. Stirje partizani so se stisnili na peč, le bratranec se je nekaj na tihem pomenkoval z očetom. Jaz pa sem opazovala te moze na peči. Nekaj odločnega je bilo na njihovih obrazih. Ker so bili neobriti, razmršeni, sem se jih nekoliko bala, čeprav so našo hišo partizani večkrat obiskali. Najbolj sem

se bala partizana, ki je bil visoke postave, imel je brke in gosto poraščeno brado.

»Veš, jaz imam rad otroke... sina imam tvoje starosti... že dolgo ga nisem videl...« mi je rekel, pa solza se mu je utrnila. Kakor da bi ga bilo sram čustev, jo je hitro obrisal in me vprašal po imenu.

»Rezka mi je ime!« sem plašno dahnila.

»Rezka si! Jaz pa Lojze... daj mi ročico... tako, vidiš! Sedaj sva prijatelja in se me nič več ne bojiš, kajne?«

»Ne! sem jecljaje izdaval. Sedaj se ga res nisem več bala in sem se zaupljivo stisnila k njemu.

»Tako je prav!« je rekel in me polbožal po glavi.

Tedaj je mama prinesla na mizo skledo žgancev in toplega mleka. Ko so se možje najedli, jim je mama dala še malo popotnje. Vsakemu je dala toliko, kolikor je imela. Ni bilo veliko, toda dovolj, da jim poteši lakoto. Partizani so se zahvalili in krenili na pot. Lojze je tudi meni stisnil roko in me poljubil. Mama je s solzami v očeh gledala za njimi, kajti spomnila se je svojega najstarejšega sina.

»Tle so še večji reveži kot mi!« je rekla.

Ne vem, koliko časa je preteklo, ko so odšli od nas. Morda pol ure... uro... ne vem. Vem le, da smo zaslislali drdranje stojnic. Tisto rezko drdranje, tiste preplete, stokrat preplete strojnice, ki gre skozi ušesa. Še potem, ko je prenehalo, mi je odmevalo v glavi.

Oče je brž tekel k najbližjemu sosedu in ko se je vrnil, je na zemljo že legla tema.

Sedel je k peči, mi pa smo ga obkrožili. Vse je bilo tiho, slišalo se je le tiktakanje ure. Toda nam, otrokom, ni povedal nič več, kot to, da so Nemci ubili tistih pet partizanov, tistih pet, ki so bili pri nas, ubili... Planila sem v krčevit jok in nihče me ni mogel potolažiti. Z menoj vred so jokali bratci in sestre. Pozneje sem zvedela, da sta partizane še isti večer pokopala moj oče in sosed. Oče je tudi povedal, da so ti partizani nameravali poiskati Vojkovo brigado, pa jih je prehitela smrt. Neki domačin jih je izdal nemški patrulji, ki je bila takrat v vasi. Kdo je bil izdajalec, nismo nikoli zvedeli, čeprav smo poizvedovali.

»Ne, vojne res ne maram!« sem rekla mamici. »Storiti moramo vse, da ne bo nikoli več vojne!«

DRAGICA ZGAGA

KRAMLJANJE

Iz Nove Gorice se oglašajo člani taborniškega odreda soških mejašev, točneje voda z imenom Kurir, in pravijo, da radi prebirajo naš časnik, da radi pišejo na temo narodnoosvobodilnega boja in da bi radi začeli resno sodelovati z nami.

»Prepričani smo, da se za vsak taborniški vod, ki ohranja tradicije narodnoosvobodilnega boja, to spodobijo!« so zapisali.

Kaže, da so se to dogovorili šele pred kratkim in da nameravajo pisati tudi v druge časopise, kar bo objavljenega, pa bodo izrezali in prilepili na častno mesto v vodovi kroniki.

»Možnosti je mnogo, volje nam tudi ne manjka!« so še zapisali. Če tega ne bi povedali oni, bi nekako s temi besedami pripeljali h koncu pomenek z novogoriškimi kurirji tudi mi. Kajti to, da se njihovih prispevkov še kako veselimo, ni potrebno posebej poudarjati.

Sprejem v partijo

Da je bila minuli teden v Cerknem spominska slovesnost, smo v »TV 15« že pisali... Da so prav na isti dan v šoli — spomeniku narodnoosvobodilnega boja sprejeli v Zvezo komunistov Slovenije štiri nove člane, pa nam s ponosom, saj gre za njihove vrstnike, sporočajo tudi mladi iz Cerknega.

V Medjem dolu

»Takrat, ko sem padel v zasedo, sem bil komandir kurirske postaje G-17, ki je delovala nad Potoško planino, vračal pa sem se iz Plavškega rovta.«

Oprostite, ker vam šele zdaj pošiljam sliko našega dobrega sosedu Cirila Noča-Mirke. Ker je bil nekaj časa odsoten, ga nisem mogel dobiti, da bi ga prosil za fotografijo. Sedaj vam jo končno pošiljam in vas prosim, da mi jo vrnete, ker mu je dragocen spomin.

»Bilo je 21. januarja 1945. leta. Sneg je naletaval. Zeblo me je, toda tudi to sem nekako dobro prenašal. S tovarišem Ivanom Sršenom-Luko sva stopala proti Medjem dolu... To je skalnat hrib, ki se vzpenja nad javorškim rezervoarjem. Takrat, ko sem padel v zasedo, sem bil komandir kurirske postaje G-17, ki je delovala nad Potoško planino, vračal pa sem se iz Plavškega rovta. Luko sem srečal spotoma. Bil je na obisku pri domačih, pa se je nameraval vrniti v odred.

Hodila sva in se pogovarjala o bojih z okupatorjem, o svobodi. Svoboda je bila za naju, ki sva se že dolgo borila v gozdovih, skoraj nekaj neverjetnega. Imel sem rusko brzostrelko, ki me je spremljala skozi mnoge boje. Pot ni bila zgažena. Škornji so se mi udrali v mehkega snegu. Hodil sem pred tovarišem. Naenkrat sem zaslišal v velikem grmovju rahel šum. Mogoče se

je odlomila vejica in padla na tla, sem pomislil. Kljub temu sem se ustavil in dal Luki znamenje, da je obstal.

Za zdaj je bilo še vse mirno, toda... Trenutek za tem sta počila dva strela, ki sta mi zazvižgala mimo ušes. Takoj sem vedel, za kaj gre. Pograbil sem brzostrelko in začel streljati po sovražnikih. Na vdajo sploh nisem pomislil. Streljal sem, streljal. Prav tako tudi moj tovariš. Nekaj Nemcev je obležalo mrtvih, nekaj ranjenih. Vendar sem spoznal sovražnikovo premoč in vedel, da morava bežati.

Ciril Noč-Mirko

»Ne morem več vstati. Povej domačim!« sem še zaslišal in videl, da je ena izmed nemških krogel podrla mojega tovariša. Izkoristil sem zmedo in se zavalil po snežni strmini navzdol.

Pristal sem na snegu in izginil v gozdu. Hitel sem k svojim tovarišem. Spremljala me je misel na Ivana Sršena-Luko. Videl sem tudi, da mi Nemci ne sledijo. Med potjo sem srečal Demšarja, komandirja rejejne kurirske linije, ki se je vračal iz Selške doline. Srečno sva prispela do partizanov, pa vendarle nisva bila srečna.

Tega dogodka ne bom nikoli pozabil in tudi ne Ivana Sršena-Luko.

BOSTJAN SOKLIČ

Karavli

Na Lokvici in v Novi vasi imamo karavlo. Tu so vojaki, ki noč in dan budno čuvajo našo domovino. Pionirji jih večkrat obiščejo. Še posebno jih razveselimo na njihov in naš praznik, to je dvaindvajsetega decembra. Zavedamo se, da nas vojaki v karavlah varujejo, pa smo jim hvaležni.

ALENKA RENER

Prešern, Prešernova brigada, Prešernovo izročilo

Del 1. bataljona
Prešernove
brigade z
nepogrešljivim
simbolom
partizanske
pesmi in borbe
— harmoniko.

Naše uredništvo se je odločilo posvetiti mesec februar kulturi, pravzaprav nekaterim ključnim vprašanjem njene današnje odmevnosti. Primerjava pomena kulture za slovenski narod s preteklostjo se nam je zdela najprimernejša oblika oddolžitve vsemu našemu slovstvu, ki je bilo sicer vedno spontano ustvarjanje, pa vendarle v najtesnejšem stiku z družbeno naravnostjo. Naše slovstvo je bilo vedno združitev politične in pesniške misli. Ali je temu še tako in kaj pravzaprav pomeni spoj preteklega s sedanostjo, o tem bo tekla beseda.

Prešeren in njegova Vrba kot simbola boja za bratstvo in harmonijo srečnega življenja, nam služita za izhodišče, kot rojstvo slovenske zavesti, ki se je kalila v narodnoosvobodilnem boju in se utrjuje še danes, ko je nekdanji »hlapec« postel samoupravljalca.

Naše nacionalno življenje v preteklosti štejemo od Prešerna do Cankarja. Obe imeni bomo letos s ponosom slavili. Ker so ta trenutek naše misli obrnjene k Pre-

PODOBE NAŠE KULTURE

šernu, začnimo pri njem, katerega Zdravljica in Uvod h Krstu sta bila v vojni najpopularnejši pesmi, vedno na programu sestankov, mitingov in zborovanj.

Koliko je Prešeren pomenil našim borcem najboljše govori dejstvo, da je skoraj vsak nosil s seboj majhno izdajo Poezije, da se je prvotna Gorenjska brigada v septembru leta 1943 preimenovala v 7. udarno brigado »France Prešeren« po enem svojih največjih podvigov, po zavzetju Turjaka. Prešernova pesem je takrat še bučnejše donela, njegove ideje so postale borbena gesla. Pri štabu Prešernove brigade so imeli propagandni odsek, ki je skrbel za letake, tiskal brigadno glasilo »Gorenjski fantje«, kasneje še »Prešernovci pišejo«, drugi bataljon je npr. izdajal »Mi vstajamo«, svoje prispevke so borci objavljali

še v glasilu 31. divizije »Triglavski odmevi«, organiziral je tudi dopisništvo, vse pa je bilo ozaljšano z za tisti čas in razmere izredno lepo likovno opremo.

Najiminitnejši so bili seveda mitingi, z obvezno harmoniko in recitacijami preteklih in takratnih pesnikov revolucije. Na proslavah tudi ni manjkalo humorja in narodnih noš, slovenske zborovske pesmi in »uradni« govori. Proslave Prešernovega dne so ostajale še posebno v spominu, brigadni listi so objavljali njegovo silhueto na naslovnih straneh. Oljk pri nas ni veliko, zato so povsod visele smrekove vejice, ki so pomenile prav isto: simbol bratstva, miru, sreče, za kar so se borili vsi slovenski zavedni poeti, borci in ljudstvo.

NEVA MUŽIČ

Kako je danes

BENO
ZUPANČIČ,
podpredsednik
skupščine
SR Slovenije

VPRAŠANJE: V vaših »Zapiskih« ste že pisali o odnosu mladi—stari. Bi lahko morda sedaj odgovorili tudi na misel, kaj pomeni literatura o NOB starim oziroma mladim, in če morda morebitno različno

gledanje in doživljanje lahko pripeljeta do nekega novega pogleda?

ODGOVOR: Čas zmeraj stori svoje — zlasti pa uveljavi dostikrat drugačno lestvico vrednosti, kot je bilo to mogoče samo v kakem posamičnem trenutku teh trideset in še nekaj let. Nekatere stvari s časom izgubljajo na vrednosti, nekatere se ne spreminjajo, nekatere na vrednosti pridobivajo. Skrivnost ni najbrž nikakršna skrivnost: vprašanje, ki je za umetniško literaturo bistveno, je v tem, ali gre poleg vsega drugega res za umetniško delo — naj gre pri tem za pesem ali novelo ali roman ali za spomine (spominška literatura se je zmeraj štela v umetniško, kadar je razpolagala s potrebnimiakovostmi).

S časom pa je povezano »pomlajevanje« družbe — novi rodovi prihajajo in bero, kar smo napisali, nekoliko drugače

(se nadaljuje)

Kje živijo Lužiški Srbi in koliko jih je?

Kot rečeno: Lužiški Srbi živijo v Nemški demokratični republiki kot narodna manjšina, manjšina, ki pa nima nikakršne večje ali manjše skupine svojega naroda v kakšni drugi državi — kot npr. Slovenci v Italiji ali na Koroškem, ki so tudi manjšina, a živi večji del Slovencev v svoji matični domovini — v Sloveniji. Lužiški Srbi so potemtakem posebna manjšina in njihova matična domovina je Nemška demokratična republika. Ta jim je s posebnim (tako imenovanim »Srbskim«) zakonom zagotovila vse pravice za nemoten razvoj v narodnostnem, kulturnem in političnem pogledu. Lahko rečemo, da je NDR — podobno kot Jugoslavija s svojimi manjšinami oziroma narodnostnimi skupinami — pravično uredila svoje odnose z Lužiškimi Srbi, saj imajo svoje šole, znanstvene institucije, oddelek na univerzi v Lipskem (nem. Leipzig), svojo založbo, odlični folklorni ansambel, gledališče, tiskarno, da o dvojezičnih napisih, ki so kamen spotike na Koroškem, niti ne govorimo. Ti so razumljivi sami po sebi. In vsem tem njihovim organizacijam daje država bogate subvencije, s katerimi resnično ne skopari. Naj navedem primer: pred kratkim sem ob občutnem skrcenju programa neke slovenske založbe ugotovil, da izda lužiskosrbska založba »Domowina« več knjig kot ena izmed večjih slovenskih založb, seveda z manjšo naklado, kar je razumljivo.

Lužiški Srbi živijo v Lužici, tj. v vzhodnem delu NDR, in sicer nekako v štirikotniku: Berlin—Frankfurt na Odri—Dresden—Görlitz (Zhorjelc). Pred drugo svetovno

STONE GLAVAN

LUŽIŠKI SRBI

Nekaj bistvenih podob iz preteklosti in sedanosti Lužiških Srbov, najmanjšega slovanskega naroda, ki živi kot manjšina v Nemški demokratični republiki

V TV-15 je tik pred novim letom (št. 51—52) tovariš Srečko Šorli v svojem dopisu, objavljenem v rubriki »Utrinki in odmevi«, začudeno spraševal, kako to, da tako malo vemo o Lužiških Srbih in zakaj naš tisk tako malo poroča o njih in njihovi usodi prej in zdaj itn. Kot avtor knjige »Lužiški Srbi« — izšla je pri Slovenski matici leta 1966 — in pisec številnih člankov in informacij o njih, predvsem o njihovi kulturi in

naših odnosih z njimi, se čutim nekako dolžnega, da tovarišu Šorliju in hkrati bralcem zelo branega časnika v nekaj vrstah — kolikor se pač na odmerjenem prostoru da — opišem lužiskosrbsko narodno manjšino, najmanjši slovanski narod. — In še mimogrede: tovarišu Šorliju tudi obljubljam, da mu bom ob prvi priložnosti poslal svojo knjigo, da bo imel o Lužiških Srbih še nekoliko obširnejšo informacijo.

vojno je bilo v Lužici še veliko vasi, ki so bile čisto lužiške. Po drugi svetovni vojni pa se je naselilo v Lužici veliko Nemcev, ki so jih pregnali iz sosednje CSSR in Poljske, predvsem iz Šlezije. Naselili so se kajpak čim bliže svojim prejšnjim domovom in tako je postala Lužica narodnostno mešana. Njihovo kulturno in poli-

tično središče je Budyšin (nem. Bautzen). Po veri so Lužičani protestanti (70%) in katoliki (30%).

V svoji knjigi sem navedel, da je Lužiških Srbov okrog 120.000. Toštevilo so mi omenjali funkcionarji Domowine, lužiskosrbske organizacije, ki povezuje vse Lužiške Srbe. Prof. Franc Jakopin se s to številko ni strinjal. V reviji »Jezik in slovstvo« je zapisal, da jih je manj. Ko je bil nedavno pri meni na obisku neki ugleden lužiskosrbski kulturni delavec, je rekel, da jih pod 100.000 gotovo ni. Sicer pa to niti ni tako pomembno. Dejstvo je, da jih je res malo, a da imajo svoje kulturno in politično življenje bogato, pisano in razvejano razvito ter da pogumno koračijo v socializem — kot drugi delovni ljudje v NDR.

Sami se ne imenujejo »Lužiški Srbi«, temveč samo »Srbi« — v njihovem jeziku »Serbja«, medtem ko jim Nemci pravijo »die Sorben«. (Zaničevalnega imena »Wenden« danes v Lužici ne boste več slišali. Le vlak, ki je podoben našemu nekdanjemu »kamničanu«, še nosi ime »wendischer Blitz« — vendski ekspres.) Vzdevek »lužiški« so jim dali drugi, da bi jih lažje razločevali od jugoslovanskih Srbov. Tem pravijo Lužiški Srbi »Južni Serbja« — zavoljo razločevanja seveda.

(se nadaljuje)

kot mi, ki smo popisane stvari sami doživljali. Zanje so dejstva (kadar gre za popisovanje dejstev — glede česar nismo več revni) zgovorna toliko bolj, kolikor bolj si lahko na njih zgradijo svoj pogled na dogajanje. In umetniško upodabljanje tistega časa je zanje toliko bolj prepričljivo, kolikor bolj je umetniško in umetniško delujoče.

Udeleženci narodnoosvobodilnega boja so bili živi ljudje — ne klišeji, zato to odseva tudi v vsem tistem, kar je o njem napisanega dokumentarnega, spominskega, umetniškega. Hočem reči: bogastvo življenja mora prej ali slej postati tudi bogastvo vsega tistega, kar je to življenje rodilo v literaturi. Poleg tega, danes in jutri se tega življenja lotevajo mlajši ljudje, ki ga niso doživeli — oslanjajo se na dokumente, na pripovedovanja, na pridobitve, na študij, na doživljanje velikega časa, ki ni tako neposredno, kot je bilo naše. Njim bo v nekem pogledu težje kot nam, v marsičem pa bodo svobodnejši — videli bodo marsikaj, česar mi morebiti nismo dovolj, ker smo bili preobloženi s posameznimi dejstvi iz neposredno doživljenega.

Sicer pa ne gre samo za pisanje o narodnoosvobodilnem boju, ampak predvsem za doživljanje tega velikega ljudskega vzpona, ki je vseboval vse prvine osvobodilnega prizadevanja našega človeka — človeške, socialne, nacionalne, umetniške. Zgodovinska obdelava tega obdobja naše preteklosti — zlasti če vsebuje več duhovnih razsežnosti kot to zmore samo suhoparno zbiranje dejstev (kar seveda ne gre podcenjevati), hkrati pa tudi umetniška, z vsemi sredstvi, ki jih umetniško literarno oblikovanje premore, oboje skupaj mora delovati tako, kot je nekoč delovalo dogajanje samo: mora prevzemati in navdihovati. Umetniško oblikovanje je toliko bolj pomembno zato, ker lahko podoživi dogajanja in vrednote širše in globlje, kot je to morebiti mogel doživeti posamičen udeleženec gibanja, naj je bil še tako globoko zavestno in čustveno zakoreninjen v njem. Zlasti pa lahko potegne rdečo nit skozi vso zgodovino našega naroda-proletarca vse do jutrišnjega dne — ki ne more da ne bi bil zaznamovan tudi z velikimi trenutki preteklosti.

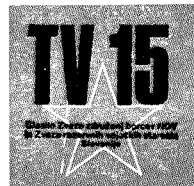
(se nadaljuje)

BESEDE IN DEJANJA

JEZIKOVNA LATOVŠČINA

Gotovo ni naključje, da smo se ovedeli, kako zamotano, brezdušno, neosebno in slabo razumljivo govorimo in pišemo pri nas včasih v družbenopolitičnem življenju, zlasti tedaj, ko se je začela bistveno in resnično poglobljati neposredna samoupravna socialistična demokracija. SZDL Slovenije, številni družbenopolitični, kulturni in drugi javni delavci so vzdignili glas in zastavili pero proti zamotani, papirnati jezikovni latovščini našega javnega izražanja. Jezikoslovci, pisatelji, družboslovci in časnikarji so v kar številnih spisih in oddajah bodisi z resno razčlenbo ali pa tudi s posmehom, ki včasih še bolj prepriča, svarili, da nam grozijo resne motnje v naših medosebnih in tudi družbenih stikih, če ne bomo začeli govoriti in pisati bolj razločno.

DELO, januarja 1975

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starih SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: MILENA STRAJNAR, NEVA MUŽIČ,
POLDE VRBOVSEK, MILAN VOGEL

Tajnica uredništva: MARA OKORN

telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15« Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI 61000 Ljubljana. Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja.

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vracamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Tisk in klišeji CGP Delo, Ljubljana, Titova 35.

Pogled na del Budyšina